

Polna plačana v gotovini

ZIVLJENTE IN SVET

1 9 L J U B L J A N A 3 2

štev. 23.

4. decembra

Knjiga 12,

ZIVLJENJE IN SVET — Ilustrovana tedenska revija

Izhaja ob nedeljah in stane celoletno (dve knjigi) Din 30.— polletno (ena knjiga) Din 40.—, trimesečno Din 20.—, mesečno Din 8.—. Posamezna številka Din 2.—.

Naročnina za inozemstvo: ITALIJA trimesečno 8 lir, polletno 16 lir, celoletno 30 lir. FRANCIJA, mesečno 4 franke. ČESKOSLOVAŠKA mesečno 6 kron. AVSTRIJA, mesečno 1 šiling. Amerika in ostalo inozemstvo letno 1½ dolarja. Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knafljeva ul. 5. — ROKOPISI SE NAČELNO NE VRACAJO.

Urednik: Ivan Podržaj. — Izdaja za konsorcij: Adolf Ribnikar. Za »Narodno tiskarno« kot tiskarnarja Fran Jezeršek. Vsi v Ljubljani.

VSEBINA št. 23.: Dr. Vlad. Travner: Bjernstjerne Bjernson. — Bjernstjerne Bjernson: Oče. — Dr. Oskar Reya: Opazovanje vlage v zraku. — Dr. Božo Škerlj: O Vikingih in norveški glasbi. — A. D.: Jezik v Zorčevih »Belih menihih«. — Slike iz življenja in sveta. — Pantelejmon Romanov: Njeni pogoji. — Židovska republika Birobidžan. — Konji v sibirskem grobu. — Ob tridesetletnici burške vojne. — Zastrupljenja v vsakdanjem življenju. — Polovična soba. — Kamera brez leče. — Znamke pripovedujejo. — Tri minute potovanja. — Šah. — Karikatura. — Anekdote. — Vodnik v ženski svet. — Humor.

Vodnik v ženski svet

Cloudesley Brezeton podaja v »Revue Bleue« nekaj svojih misli, izvirajočih iz opazovanja grešnega sveta, zlasti žensk. Najprej pripomni, da je ta vodnik namenjen pred vsem novincem. Potem pa izvaja med drugim:

Imamo tri vrste žensk: sužnjo, osvobojenko in svobodno žensko. Zadnja je v manjšini. Svobodna ženska si osvoji moškega od svoje močnejše strani, sužnja pa od šibkejše; ta preizkusni kamen je nezmojljiv.

Četudi je mogoče Bog ustvaril žensko mimorede, vendar je bila misel ustvariti žensko najbrž najboljša, kar jih je kdaj imel. Nekdo je rekel, da je pošten moški najplemenitejše delo božje. Poštena ženska je pač takoj za njim.

Za srednjega moškega so vsi moški bolj ali manj enaki, za srednjo žensko so vse ženske neenake. Celo v Franciji, deželi, ki najbolj stremi za enakostjo, vzdržujejo ženske ideje hierarhijske.

Moški obožujejo kvantiteto, ženska kvaliteto.

Med tem ko se moški že v otroški dobi zanimajo za stroje, ženske — tudi že v tej dobi — zanima življenje. Le pogledjte njihove igrače!

Moški se navdušuje za neskončno veliko, ženska za neskončno majhno.

Ženska ima strast za malenkosti, moški ima smisel za proporcijo.

Ženske se odlikujejo navadno le pri opravih, kjer imajo že veštino. Tista pa, ki zna voditi velike stvari, se lahko primerja najbolj večjemu moškemu.

Moški, ki ga podpira izborna ženska, prekaša vsakega drugega moškega.

Pekel bi moral biti mnogo bolj strašen za moškega kot žensko, kajti moški se desetkrat bolj boječin kot ženska. Vendar

hodijo ženske mnogo rajše v cerkev kot moški. Vzrok? Moški zelo radi riskirajo, med tem ko iščejo ženske pred vsem sigurnosti.

Ko bo materinstvo izgubilo svoj sijaj, bo civilizacije konec.

Pravo prijateljstvo obstoja v idealnem ravnotežju med »dati« in »dobiti«. Popolno materinstvo pa obstoja v tem, da vse da, a nič ne dobi.

Platonična ljubezen je kakor vožnja v zrakoplovu: nevarnejša za žensko kot za moškega, ki ima vedno eno oko na padalu.

Moški kot avtoriteta si išče tovariša, ženska ima rajša sužnje.

Če je fizična moč moškega nad žensko, potem je moški v moralnem oziru slabši.

Moški živi vedno v preteklosti in prihodnosti; ženska pa v večni sedanjosti (Bergson pravi temu »čisto trajanje«). To nam pojasni, zakaj se nam ženske zdijo zmerom mlade.

Moški vidi v življenju boj proti smrti, ženski pa je življenje boj proti starosti.

Zdi se, da nekaterim ženskam starost nič ne škoduje. Neka dama mi je rekla: »Čim bolj mi teko leta, tem mlajši se mi zdijo ljudje.« Taka ženska se ne bo postarala nikoli!

Če bi žene vedele tole: Najboljše zagotovilo proti starosti so otroci!

Mnoge ženske so zanimive le, dokler so mlade. Isto se godi rožam: Ko je cvet zaprt, izgubi svojo tajinstvenost.

So pa tudi ženske, ki zelo pozno cveto; te posedujejo vse čare jesenskih cvetic.

Ženska vas ne bo nikoli vprašala za svet z namenom, da bi se po njem ravnala,

(Nadaljevanje na predzadnji strani).

ZIVLJENJE IN SVET

STEV. 23.

LJUBLJANA, 4. DECEMBRA 1932.

KNJIGA 12.

HENRIK SMREKAR: MIKLAVŽ KOT BERAC

DR VLAD. TRAVNER BJØRNSTJERNE BJØRNSON

K stoletnici njegovega rojstva

Na skrajnem vzhodu južne Norveške ne daleč švedske meje med Trondheimom in Osloom — nekdanjo in sedanjo prestolnico — leži ob bregovih rek Glommen in Ocke planota Østerdalen. Visoke gore, odete z večnim ledom in snegom jo objemajo skoraj od vseh strani. Ob vznožju šume širni temni lesovi, še zdaj skrivališče mnogih zveri. V oddaljenih dvorcih in redkih naselbinah živi komaj nekaj tisoč ljudi, ki sta jim lov in les skoraj edino bogastvo. Žilav in krepak je ta rod, zvest tisočletnim šegam in izročilom. To je domovina Bjørnstjerne Bjørnsona, največjega nordijskega barda in borca. Veličje resno samotne gorske pokrajine se zrcali v njegovem duhu in delu in že njegovo ime — dvakratni »bjør« (medved) — je znak borbenosti in moči.

Tu v neznatni naselbini Kvikne se je rodil 8. decembra 1832, v letu ko je odplul v večnost sorodni veliki Goethejev genij. Njegov oče — preprost, resen in pobožen mož — je bil pastor. Po njem in materi je podedoval Bjørnstjerne svoj globoki verski čut. Kmalu nato se je preselil s starši v bližnji Romsdal in preživel tam svoje detinske dni. Srednje šole je obiskoval prvotno v mestecu Molde (ob fjordu istega imena), pozneje v Oslu (takrat Christianiji), kjer je bival — kakor nekaj starejši Henrik Ibsen — v znani Heltsbergovi »dijaški tovarni«. Nato je (od 1852 dalje) obiskoval nekaj časa predavanja na domači univerzi. Toda bolj kot akademski študij ga je zanimalo pestro gledališko življenje. Ze takrat je napisal celo vrsto kritik in podlistkov, kjer se je boril proti tujim vplivom in za samostojnost norveškega gledališča. Med tem je obiskal prastaro in znamenito cerkev v Riddarsholmu na švedskem. Tu je spoznal ogromni pomen domače zgodovine za narodno prosveto. Odslej se kaže ljubezen do preteklosti v skoraj vseh njegovih delih. 1857. je prevzel kot Ibsenov naslednik vodstvo gledališča v Bergenu in ostal tu dve leti. Nato se je vrnil v prestolnico, kjer je postal urednik lista »Aftenbladet«. Njegovi bojevitni in ostrbi članki zoper tedanje domače razmere pa so mu

kmalu onemogočili nadaljnji obstanek. Naslednje leto je zapustil domovino in odšel v Kodanj, kjer je ostal le kratek čas. Kakor neštete druge umetnike je gnalo tudi njega hrepenenje po klasični lepoti v Italijo. Tu — posebno v Rimu — je živel dve leti. Nato je prepotoval Francijo in Nemčijo. S tem se je zaključila prva doba njegovega duševnega razvoja. V teh letih je dovršil več del, ki so utrdila njegovo literarno slavo, pred vsem plastične povesti iz norveškega kmečkega življenja (»Synnove Solbakken« 1857, »Arne« 1858, »Veseli fant« 1860 i. dr.), par dram (»Med bitkami« 1857, »Halte Hulda« 1858, »Kralj Sverre« 1861 in trilogijo »Sigurd Slembe« 1862) ter več ličnih pesmi.

1863. se je vrnil ljubljén in občudovan od vsega naroda in poln novih načrtov in idej v domovino. V naslednjih letih (1865—67) je vodil gledališče glavnega mesta in izdajal (od 1866. ilustrovano revijo »Norsk Folkeblad«. Obenem je bil sourednik lista »For Ide og Virkelighet«, ki je izhajal v Kodanju. Toda že 1872. je zapustil znova rodno zemljo in živel nato več let (do 1876. na jugu, pred vsem v Italiji. Ko se je vrnil domov, je kupil posestvo Aulestad pri Lillehammerju v pokrajini Gudbrandsdalen, kjer je živel do 1883. Često je potoval po svoji domovini posebno kot govornik na velikih (v Skandinaviji običajnih) narodnih shodih. 1880. je obiskal Sev. Ameriko, kjer je imel številna predavanja o političnih, etičnih, literarnih in jezikoslovnih vprašanjih.

Tudi v tej dobi je spisal celo vrsto — deloma tendenčnih — leposlovnih del kakor romane in novele: »Ribiška deklica« 1868, »Ženitvanjska koračnica« 1873, »Manghild« 1877, »Kapitan Mansana« 1879, »Stöv« 1882 i. dr.; drame: »Marija Stuart na škotskem« 1864, »Novoporočenci« 1865, »Sigurd Jorsarfar« 1872, »Propast«, »Kongen«, »Uredniki« (vse 1875), »Leonarda« 1879, »Moj sistem« 1879, »Rokavica« 1882 i. dr., epos v romancah »Arnljot Gelline« 1870. zbirke pesmi 1870, 1880, 1890 itd. Z veliko vne- mo je deloval — posebno konec 60-ih let — kot pisatelj in govornik za ljudske univerze na Norveškem, švedskem in Danskem.

problemi svojega časa. Boril se je za svobodno, od Švedske neodvisno norveško republiko (obe državi sta imeli takrat skupnega vladarja), za parlamentarizem, za samostojnost Islanda (ki je bil takrat danska kolonija), za pravice malih in zatiranih narodov, za kulturno sodelovanje Skandinavcev in Nemcev, za svetovni mir in razorožitev, za Darwinove nauke in pozitivizem, za svobodo vesti in praktično (ne dogmatično) krščanstvo itd.

Ti često ljuti boji, ki se zrcalijo tudi v mnogih leposlovnih delih, so povzročili spore z mnogimi nekdanjimi prijatelji. Zato je 1883. zapustil domovino, se preselil v Pariz in ostal tam — z nekaterimi izjemami — do svoje smrti 26. IV. 1910. Tudi ta zadnja doba je bila literarno izredno plodovita. V tem času so izšli mnogi romani in povesti kakor: »Zastava nad mostom in pristaniščem« (1884), »Hiša Kurt«, »Tomaž Rendalen«, »Ragni« (1891), »Na božjih potih« (1894), »Absalonovi lasje« (1894) in drame: »Pavel Longe in Tora Parsberg« (1898), »Preko moči« (1900), ki spada med najbolj znana dela, »Laboremus« (1901), »Pa Starhove« (1902) itd. V priznanje velikih zaslug je dobil (1903.) Nobelovo nagrado za književnost in še celo vrsto drugih odlikovanj. Vrh tega se je pečal z znanstvenimi vprašanji (zgodovino, zemljepisom i. dr.). Tudi je napisal mnogo člankov o Dreyfusovi aferi, ki je vznemirjala ves tedanji kulturni svet. Živo se je zanimal za razmere v domovini in za ostale probleme tega časa, čil in neumoren do zadnjega vzdihaja.

Bjørnson je bil univerzalen genij, soroden Goetheju: pesnik, pisatelj, politik, govornik, modroslovec in bogoslovec ob enem.

Njegovi številni romani in novele — pred vsem iz kmečkega življenja — se odlikujejo po pestri, često poetični vsebini. Izvrstno pozna dušo in značaj svojega naroda. Kmetje so mu potomci junakov skandinavskih sag (narodnih epov). Kakor davni predniki so tudi sedanjí seljaki zdravi in krepki, četudi malobesedni in večkrat nezaupljivi. Temu narodnemu značaju odgovarja krepki in pregnantni slog Bjørnsonovih pripovednih spisov. V njih se ponavljajo često isti motivi kakor v dramah. Med tem pa ko se končujejo drame tragično, je zaključek romanov in novel običajno spravljaliv, kajti Bjørnson je optimist, ki veruje v napredek človeštva. — V dra-

S temi velepomembnimi prosvetnimi institucijami se je seznanil na Danskem, kjer jih je ustanovil sredi preteklega stoletja veliki (evangeljski) škof, pesnik in zgodovinar Nikolaj F. S. Grundtvig (1783—1872). Tako si je pridobil Bjørnson največje zasluge za svoje rojake, ker je povzdignil splošno izobrazbo vseh slojev — pred vsem delavskih in kmečkih —, da prekašajo zdaj Norvežani poleg Dancev in Švedov vse druge narode.

Bjørnsonov borbeni duh pa se kaže v neštetihi člankih, razpravah, brošurah, letakih, shodih in predavanjih (doma in v tujini), kjer se bavi z najrazličnejšimi

matičnih delih se kaže vpliv Scribeja, Shakespearea i. dr., pred vsem pa Schillerja (»Sigurd Slembe«, »Marija Stuart« i. dr.). V nekaterih dramah (n. pr. v »Huldi«) prevladuje lirika. Njegove pesmi so pravi biseri po vsebini in obliki.

Kot politik je bil Bjørnson pristaš kmečke stranke in eden glavnih borcev za parlamentarno vladno v svoji domovini. Bil je najsijajnejši govornik svojega časa, ki je znal navdušiti doma in v tujini v enaki meri izobražence in najširše narodne sloje.

Bjørnstjerne Bjørnson:

Oče

Najmogočnejši mož v občini je bil Thord Overaas. Nekega dne je stal v pastorjevi uradni sobi, velik in resen:

Dobil sem sina in želim, da bi bil krščen. —

Kako naj mu bo ime? —

Fin po mojem očetu. —

In botri? —

Imenoval jih je, bili so najboljši možje in žene v občini.

Se kaj? je vprašal pastor in povzdignil oči.

Kmet je nekoliko pomolčal.

Želim, da bi bil krščen zame, je rekel.

To se pravi na delavnik? —

Prihodnjo soboto, popoldne. —

Se kaj? je vprašal pastor.

Nič. — Kmet je obrnil čepico v roki, kakor da hoče oditi. Zdajci je vstal pastor. Še nekaj, je rekel in stopil k Thordu, ga prijel za roko in mu gledal v oči:

Dal Bog, da bi ti bil otrok v srečo! —

Šestnajst let pozneje je stal Thord spet v pastorjevi sobi.

Dobro si ohranjen, Thord, je rekel pastor, ki ni opazil na njem nobene spremembe.

Nimam skrbi, je odvrnil Thord.

Pastor je molčal, nato pa je vprašal:

Kaj imaš nocoj na srcu? —

Prišel sem zaradi svojega sina, ki bo jutri birman. —

To je dober deček. —

Pređen plačam pastorja, želim zvedeti, katero mesto bo imel v cerkvi. —

Prvo mesto. —

Tako, tako. Tu je deset tolarjev za pastorja. —

Še kaj? je vprašal pastor in gledal Thorda.

Kot modroslovec in bogoslovec se je boril za svobodo in enakopravnost vseh narodov, za čisto krščanstvo in za napredek. Tudi tu je stal vedno na čelu svojih rojakov.

Norvežani praznujejo letos 100 letnico svojega velikega borca in barda z vsemi slovesnostmi, še bolj pa v dejanju — z monumentalno izdajo njegovih spisov. Obenem se spominjajo te obletnice vsi kulturni narodi, saj je živel Bjørnstjerne Bjørnson za vse.

Nič. —

Thord je odšel.

Spet je minulo osem let. Tedaj je bilo nekega dne mnogo hrupa pred pastorjevo uradno sobo. Deset mož je prišlo, Thord je bil prvi.

Pastor je pogledal in ga spoznal:

Nocoj imaš pa veliko spremstvo. —

Prišel sem zaradi poroke svojega sina.

Rad bi se oženil s Karen iz Storlidena, hčerjo Gudmunda, ki stoji tu. —

To je vendar najbogatejše dekle v občini. —

Tako pravijo, je odgovoril kmet ter si je z roko poravnal lase.

Pastor se je za trenutek zamislil, molče vpisal imena v svoje knjige in moške so podpisali. Thord je položil tri tolarje na mizo.

Jaz dobim samo enega, je rekel pastor.

Vem, toda on je moj edini otrok. —

Rad bi storil dobro delo. —

Pastor je vzel denar.

Danes je tretjič, da si tu zaradi svojega sina, Thord. —

Da — zdaj bo pa že sam skrbel, je rekel Thord, zaprl svojo listnico, se poslovil in šel — drugi počasi za njim.

Štirinajst dni potem sta veslala oče in sin ob lepem vremenu proti Storlidenu, da se pogovorita glede svatbe.

Klop ni v redu, je rekel sin in vstal, da jo popravi. V tem trenutku je zdrknila deska, na kateri je bil stal. Razprostrl je roki in padel s krikom v vodo.

Oprmi se vesla! je zaklical oče, vstal in mu držal veslo. Sin je napravil nekaj prijemov, potem pa je otrpnil.

Počakaj! je zaklical oče in veslal proti njemu. Sin se je prevrnil vznak, gledal dolgo v očeta in se potopil.

Thord ni hotel verjeti, ustavil je čoln

in strmel na kraj, kjer se je sin potopil. Pojavilo se je nekaj mehurčkov, potem samo še en velik, ki se je razpršil — in voda je bila spet gladka.

Tri dni in tri noči so videli očeta veslati okoli kraja, brez hrane in spanja. S sekiro je iskal svojega sina. Tretji dan zjutraj ga je našel ter ga nesel čez gore na svoj dom.

Minulo je leto po tem dnevu, ko je slišal pastor nekega jesenskega večera tipanje po vratih. Pastor je odprl vrata in vstopil je visok sklonjen mož, suh in sivolas.

Tako pozno? je rekel pastor in stal moiče pred njim.

Da, pozno prihajam, je rekel Thord in sedel. Tudi pastor je sedel in čakal. Dolga tišina.

Nato je rekel Thord: Prinesel sem nekaj za siromake. Naj bo ustanova z imenom mojega sina. —

Vstal je, položil denar na mizo in spet sedel. Pastor je preštel denar.

To je mnogo denarja, je rekel.

Polovica moje kmetije. Danes sem jo prodal. —

Pastor je dolgo molčal. Slednjič je vprašal z mehkim glasom:

Kaj nameravaš zdaj, Thord? —

Nekaj boljšega. —

Thord je gledal v tla, pastor pa nanj. Nato je rekel tiho in počasi:

Mislím, da ti je bil sin v srečo. —

Da, tudi jaz mislim tako, je rekel Thord. Povzdignil je oči in dve veliki solzi sta mu polzeli po licih.

Dr. Oskar Reya

Opazovanje vlage v zraku

Vlaga pride v zrak zaradi segrevanja in izhlapevanja vlažne zemeljske površine, pred vsem iz ogromnih morskimi površin. Voda izhlapeva pri vsaki temperaturi, celo led izhlapeva. Izhlapevanje je tem večje, čim višja je temperatura vode. Nevidni vodni hlapci so stalno v večjih ali manjših količinah v zraku, vidni postanejo šele takrat, ko jih hladnejši zrak izloča v obliki megle in oblakov.

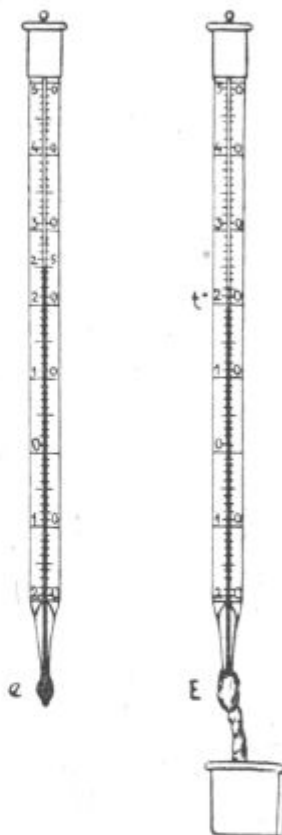
Najlepši primer za pojasnitev nevidnosti vodnih hlapov v zraku je poizkus s sladkorjem v vodi. Žlička sladkorja, ki ga vsujemo v kozarec vode, se raztopi in sladkor postane neviden. Če dodajamo še sladkorja, se raztopi le do gotove količine, neraztopljen sladkor pa pada na dno kozarca. Če vodo nekoliko segrejemo, se raztopi ves sladkor do gotove količine. Če hočemo, da voda raztaplja še nadalje sladkor, jo moramo segreti, ker more pri primerni temperaturi raztopiti in nevidno obdržati le določeno množino sladkorja. Čim vodo ohlajamo, se sladkor spet izloča, pada na dno in to tembolj, čim jačje je ohlajanje vode.

Istotako kakor s sladkorjem v vodi, se godi z vlago v zraku. Zrak odgovarja vodi, vlaga sladkorju. Tudi zrak vsebuje pri neki temperaturi le določeno množino vlage ter jo izloča, če se ohlaja. Temperaturo, pri kateri prične zrak izločati vlago, imenujemo **rosišče**, ki je tem višje, čim več vlage je v zraku. Temperatura zraka je takrat enaka rosišču, kadar je zrak popolnoma nasičen z vlago.

Fiziki so s poskusi dognali, koliko vlage more zrak pri različnih temperaturah največ vsebovati. Vsak plin pritiska na svojo okolico, zato lahko tudi pritisk vodnih hlapov merimo v milimetrih, kakor zračni pritisk. Ta pritisk je tem večji, čim višja je temperatura prostora, kjer je plin zaprt. Fiziki so sestavili tabelo pritiska pri različnih temperaturah brezračnega prostora. Pri -32°C znaša pritisk vodnih hlapov 0.3 mm, pri 0°C 4.6 mm, pri 100°C pa ravno 760 mm, kar je v ravnotežju z normalnim zračnim pritiskom. Z naraščajočo temperaturo prostora se večja množina in pritisk vodnih hlapov.

Kakor v prostoru vrh živega srebra, pritiskajo vodni hlapci na svojo okolico

tudi na prostem, kjer odločujoče vpliva temperatura zraka. Množino vlage v zraku merimo s tako zvanim **psihrometrom**, ki ga tvorita dva popolnoma enaka toplomera. Prvi ima doljno

stekleno bučko, napolnjeno z živim srebrom, ovito v bombažasto cunjico, katere viseči konec se stalno namaka v destilirani vodi in je zato vlažna. To je vlažni, drugi pa je suhi toplomer. Čim se v zraku segrejeta, kaže suhi toplomer temperaturo zraka, vlažni pa rosišče neposredno obdajajočega zraka v trenutku opazovanja. Zrak v bližini vlažnega toplomera je namreč zaradi stalnega izhlapevanja vode iz cunjice prenasičen z vlago in kaže zato le temperaturo rosišča, ki pa je precej nižja kot prava temperatura zraka, ki jo kaže suhi toplomer. Del toplote, ki jo suhi toplomer porabi za segrevanje, izrabljuje vlažni toplomer za

izhlapevanje vlage. Zato kaže vlažni toplomer vselej nižjo temperaturo in ker je hladnejši, ga tudi imenujemo psihrometer (psihros pomeni v grščini hladen). Razlika v temperaturi med suhim in hladnim toplomerom, tako zvana psihrometrška razlika je tem večja, čim manj vlage je v zraku in čim bolj se zrak segreva. S padajočo temperaturo zraka se manjša tudi psihrometrška razlika. Ko pade temperatura zraka do rosišča, kažeta oba toplomera isto vrednost, psihrometrška razlika je enaka ničli. To opazimo z nastopom megle, ki je posledica izločene vlage v obliki majhnih kapljic iz prenesenega zraka.

Za izhlapevanje vlage iz cunjice se uporablja toplota iz zraka, ki neposredno obdaja vlažni toplomer. Zrak se zaradi tega ohladi. Padec temperature ohlajenega zraka nam pove temperaturna razlika med suhim (T) in vlažnim (t) termometrom ($T-t$) ali psihrometrška razlika. Zaradi izhlapevanja vlage iz cunjice se poveča pritisk vodnih hlapov v zraku okoli cunjice. Ta pritisk (E) nam je znan, ker vemo, da odgovarja maksimalnemu pritisku pri temperaturi t vlažnega toplomera. Poiskati moramo še, za koliko se je ta pritisk (E) povečal nasproti pritisku (e), ki vlada okoli suhega toplomera.

Toplotna energija, ki se je uporabila za izhlapevanje vlage iz cunjice, mora biti enaka toplotni energiji, ki vzdržuje izhlapevano vlago v zraku okoli vlažnega toplomera. Vzemimo za izhlapevanje toplote zrak, katerega težina znaša m gramov. Ker znaša specifična toplota zraka 0.238 kalorij (s), znaša odvzeta toplota za m gramov zraka ms , če je temperatura vlažnega toplomera padla samo za 1°C . Ker pa je temperatura padla za $(T-t)^\circ\text{C}$, znaša vsa odvzeta toplota $(T-t)ms$ kalorij. Ta toplota se sedaj uporablja za vzdrževanje vlage v zraku okoli vlažnega toplomera. Množina vlage v m gramih zraka pa bi znašala mS gramov, če bi pritisk vlage znašal ravno toliko, kolikor znaša vladajoči zračni pritisk b . S pomeni specifično težo vodnih hlapov z ozirom na zrak in znaša 0.623. Ker pa je pritisk vodnih hlapov okoli vlažnega toplomera samo E mm, je v m gramih zraka samo mSE/b gramov vlage. Gostota ali faktična specifična težo vodnih hlapov pojema namreč s padajočim lastnim pritiskom. Množina vodnih hlapov pod prvotnim pritiskom e v m

gramih zraka pa znaša po gornjem pravilu mSe/b . Zvišek vodnih hlapov znaša torej $mSE/b - mSe/b$ ali $(E-e)mS/b$ gramov. Ker porabimo za izparevanje 1000 gramov vode okrog 600 kalorij, potrebuje naš zvišek vlage $(E-e)mSL/b$ kalorij za svoje vzdrževanje v zraku. Izparevano toploto 600 kalorij zaznamujemo z L . Ta izparevana toplota je enaka toploti, ki jo je izgubil zrak okoli vlažnega toplomera, torej $(E-e)mSL/b = (T-t)sm$. Iz te enačbe dobimo $e = E - sb(T-t)/LS$.

Če stavimo za s , L , S zgoraj imenovane vrednosti dobimo $e = E - 0.00064(T-t)b$. Če je $b = 750$ mm, to je povprečni zračni pritisk v višinah od 0 do 300 m, se ta formula še poenostavi: $e = E - 0.5(T-t)$, kjer pomeni e pritisk vlage, ki ga iščemo, E pritisk vlage pri temperaturi t vlažnega toplomera, ki nam je znan iz poizkusno določenih tabel, $T-t$ temperaturno razliko med suhim in vlažnim toplomerom. Primer: $T = 25^\circ\text{C}$, $t = 20^\circ\text{C}$, $T-t = 5^\circ\text{C}$. Pri 20°C je najjačji pritisk vodnih hlapov $E = 17.4$ mm, torej je: $e = 17.4 - 0.5 \times 5 = 14.9$ mm. Če poznamo pritisk vodnih hlapov e , lahko izračunamo, koliko gramov vode vsebuje 1 m^3 zraka. Tudi za ta račun je določena točna formula. Dejstvo je, da je le golo naključje, da je število gramov vlage v 1 m^3 zraka zelo blizu številu pritiska e v mm. Če smo dobili v gornjem primeru za pritisk 14.9 mm, smemo reči, da je pri vladajočih razmerah v 1 m^3 zraka 14.9 gramov vode, ali točno po formuli izračunano 14.5 gramov.

Največji stroj za proizvodnjo vetra

V moderni aerodinamiki imajo tako zvaní »vetrni kanali« bistveno vlogo, ker omogočajo celo točno ugotovitev, zračnega upora kakšnega predmeta, n. pr. avta ali letala, katerega je njegova najugodnejša gradbena oblika itd. Doslej so preizkušali te stvari večinoma na modelih v manjših vetrnih kanalih. Pred kratkim pa so v Ameriki zgradili največji vetrni kanal na svetu in sicer v delavnicah za letalsko tehniko v Kongley Fieldu (Virginija). Njegova velikost je takšna, da je mogoče preizkušati cela letala, s čimer odpade preizkušanje modelov. Zračni tok proizvaja propeler, ki mu daje brzino 118 km na uro. Važen je ta izum v prvi vrsti zaradi tega, ker nastajajo s preizkušnjami na manjših modelih lahko znatne difference in pomote, ki postanejo v praksi lahko usodne. Ni dvoma, da se bodo slični vetrni kanali uveljavili tudi drugod.

Dr. Božo Škerlj

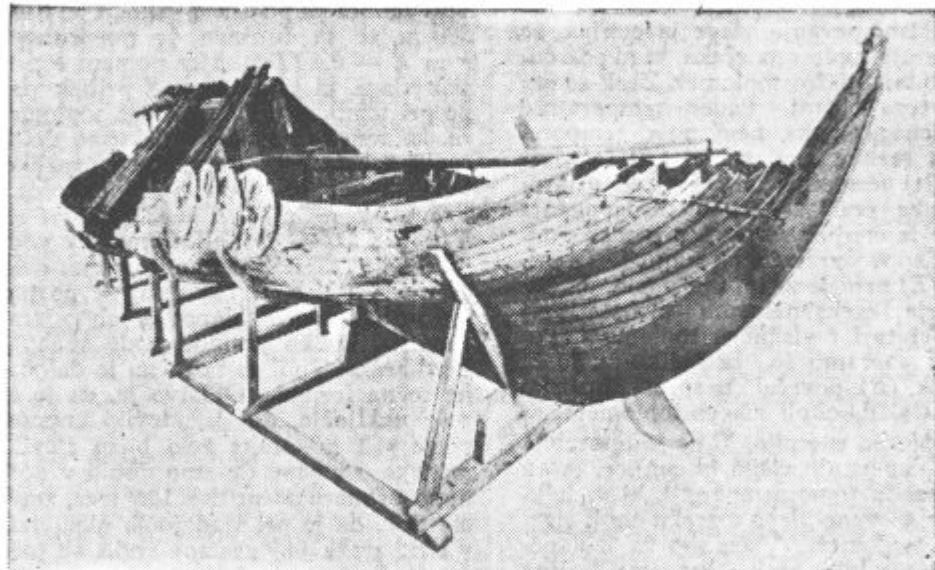
O Vikingih in norveški glasbi

Ladje, sani, vozovi — Cerkev — Bauta — Samles
Domača obrt — Glasba

Leta 1903. so odkrili v južnem delu Oslofjorda pri Osebergu neko vikinško ladjo, ki je bila (kakor sklepajo iz ornamentike) zgrajena v začetku 9. stoletja p. Kr. Ladja je bila grobnica neke vikinške kraljice.

Vikingi so stari Norvežani, ki so živeli zlasti ob morskih zalivih (norv. »vik«,

je iz hrastovine in so jo lahko popolnoma tako sestavili, kakršna je bila pred več nego 1000 leti. Ob spredjem in zadnjem koncu je krasno rezljana in je sploh zgrajena v tipičnem t. zv. zmajskem slogu. Na severni Norveški, že severno od Trondheima grade še danes čolne na tak način, le brez rezbarij in ornamentike.

Velika ladja iz Gokstada: s takimi ladjami so pluli stari VIKINGI po odprtih morjih

prim. imena Larvik, Narvik, Piperik, Hornvik, i. dr.); odtod ime. Zanje so prav tipične njihove ladje, ki so se zlasti odlikovale po tem, da so bile prav izborne za vožnje na odprtem morju. Saj so Vikingi bili prvi, ki so dosegli na svojih vitkih ladjah Ameriko. Tako veliko ladjo za visokomorsko plovbo so našli v Gokstadu. Ladja je bila 30 m dolga in preko 5 m široka; gnali so jo veslači in eno veliko jadro. Takšno ladjo so konec preteklega stoletja zgradili tudi sedanji Norvežani in so ž njo prepluli Atlantski ocean do New Yorka v 6 tednih.

Ladja iz Oseberga pa ni bila za plovbo na odprtem morju. Bila je nizka, manjša (le okoli 25 m dolga) in je očitno služila le za kratke izlete kraljice v mirni vodi zalivov in fjordov. Ladja

Ladja iz Oseberga je zanimiva zlasti zaradi različnih gospodarskih predmetov in orodij, ki so jih našli v nji kot pogrebna darila. Vse, kar je iz lesa, je najkrasnejše izrezljano. Pred vsem vzbuja zanimanje voz iz teh starih časov.

Neki Norvežan mi je pravil: Voz, — voz že, to že razumem, toda kje so se ž njim vozili, tega ne razumem!

Pa je res v teh skalnatih in močvirnih krajih, kjer se je ta voz našel, težko umljivo, čemu jim je služil. Izrezljan je pa tako krasno, da ne moremo dvomiti o tem, da ga zelo veliko menda niso rabili, morda! za prav kratke izlete kraljice na posej ih potih.

Prav tako krasno so izrezljane tri sani, ene — delovne — so pa mnogo enostavnejše. Našla se je tudi kraljiči-

Stiftsgaarden v TRONDHEIMU,
ves iz lesa

na postelja, mnogo kuhinjskih predmetov, sadja in jestvin. Več konj je bilo žrtvovanih pri tem pogrebu in tudi dva vola. S kraljico pa je legla v grob tudi njena služabnica.

Najdba je pred vsem zanimiva zaradi sloga ladje in rezbarij. Zmajski slog se je ohranil še dolgo, še v dobo krščanstva. Stare cerkvice iz 10. do 12. stoletja so vse zgrajene v tem tipičnem slogu, vsaka sicer individualno po dolinah, a vendar jih veže slog. Vse so iz lesa in le malo se jih je ohranilo, ker so mnoge pogorele. Cerkvice so majhne, nizke in nekako stisnjene, a z veliko ljubeznijo je izdelana vsaka posameznost. Vsak steber je posebej rezljan in na strehi najdemo krasno zrezljane podaljške podobne onim na sprednjem in zadnjem koncu vikinških ladij. Kajkrat narede te cerkvice vtis pagod. Iz lesa je pa vse — celo streha. Taka cerkviica stoji danes na nemški strani Sneške, kamor je bila prenešana iz Vanga na Južnem Norveškem. Tudi v Oslu, v ljudskem muzeju na Bygdøyu imajo tako cerkvico in tudi pri Bergenu, t. zv. Fantoft Kirke. Slednja je posebno lepa. Pa tudi na progi iz Osla v Bergen, v lepem Hallingdalu, vidite še eno ali drugo staro cerkvico, ki je Norvežanom v ponos.

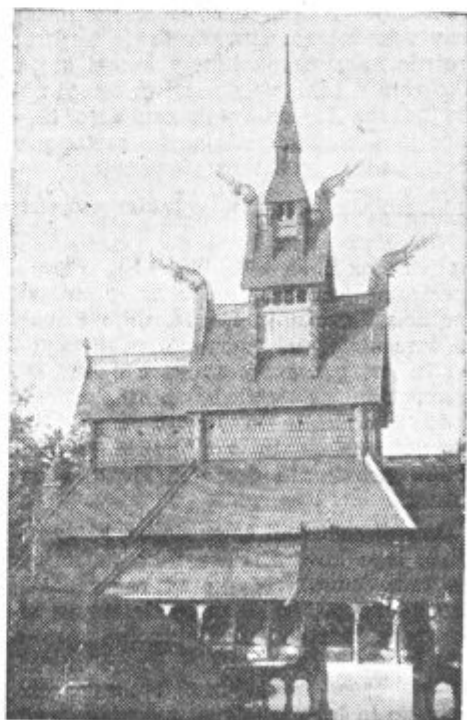
Posebno presenečajo napisi v runah — še iz krščanske dobe. Najdete jih na krasno rezljanih vratih cerkvic, pa tudi na zidanih portalih poznejših kamnitih cerkvâ, na grobovih in spomenikih.

V enem izmed prejšnjih člankov sem že omenil »bauta« kamne, ki služijo za spomenike, pa tudi za znamenja. Ti kajkrat visoki in sloki, neobdelani kamni iz rdečkastega materiala naredijo prav čeden vtisk. Najdemo jih na poko-

paljših pa tudi kot spomenike na nesreče ali osebnosti. V Aalesundu, čednem obalnem mestecu severno Bergena, je dobil tak spomenik celo — cesar Viljem II. Norvežani sicer Nemcev nimajo posebno radi, toda ko je Aalesund v začetku tega stoletja do tal pogorel, je bil Viljem II. med prvimi in najizdatnejšimi darovalci. Danes je Aalesund večinoma zgrajen iz opeke in kamna, kar je tu redkost.

Glavni stavbni material je na Norveškem namreč les. Seveda uničujejo vsak čas požari tudi večja mesta. Tako je bil stari Bergen l. 1916. zadnjič težko prizadet po požaru. Na mestu pogorelih lesenih hiš stoje zdaj zidane palače, toda kar še ni pogorelo, je še zmerom leseno. Na severnem Norveškem je pa z malimi izjemami vse leseno, tudi cerkve in velike palače.

Iz lesa grade Norvežani zlasti zaradi mrzlih zim: les daje večjo toploto. In tako najdemo tudi najmodernejšo, z vsem komfortom urejene vile okoli Osla in Bergena zgrajene iz lesa. Nevarnost neviht tu ni več tolikšna kakor v Evropi, les se da tudi proti nevarnosti ognja impregnirati, za kuho se uporablja ve-

FANTOFT KIRKE PRI BERGENU,
tipičen zmajski slog

činoma električni in — če človek sicer pazi, nevarnost za požar res ni prav velika.

Na kmetih pa je živa ruša na strehi gotovo bolj ugodna nego naša škopa. Seveda je treba streho na kak način izolirati, da ne pride vlaga v hišo in stanovanje. Odprt ogenj v kamini je pa prav prijetna stvar, človek se počuti tako domačega, pa tudi tako, rekel bi, bolj primitivnega in naravnega. Ob svitu ognja in nekaj sveč v starih, lepo kovanih svečnikih se tu človek približa človeku neverjetno hitro in — ni več tujec med Norvežani. Odpadejo vsi naslovi, odpade trd ovrtnik in družabna večerna obleka in, verjemite mi, pogovor teče vse drugače ter se ne vrti le okoli vremena, kakor na oškrobljenih plesnih venčih.

Les daje tej, po svoji naravi trdi, kameniti deželi, svojo posebno, domačo mehko. Pusto bi bilo, če bi našli v Vardeju ali Hammerfestu še stavbe kamnite in hladne, kakršna je vsa ta neprijazna, a vendar po svoje lepa pokrajina. Lesene hišice ribičev tam na severu so res topli domovi v nasprotju s trdo hladno skalo. Saj vem, tudi tam je lahko dom hladen in odvraten — saj se tukaj popije precej alkohola — toda v celoti je vtis ta, da so te lesene hišice prav namenjene uravnovešene kajkrat pretrde naravne okolice, v kateri stoje. Ako vam v taki, večno sivi in temni pokrajini raz lesene, večinoma živo barvane hišice zaplapolajo še zastave v rdeči, beli in modri barvi, potem to veselje v barvah, ki ga tu kaže človek, odseva še v skalnato pokrajino.

Norvežani imajo visoko razvito domačo obrt, ki se kaže zlasti na umetno izrezljanih lesenih predmetih za domačo uporabo. Seveda imajo Norvežani pozimi časa dovolj za vse to, in tako najdemo tu res prave umotvore v uporabnih predmetih, na vilicah, nožih, žlicah, skledah, omarah itd. Ročaji so posebno skrbno izdelani in vrči imajo kajkrat obliko stiliziranih domačih živali, zlasti kokoši.

Omenil sem tudi že svečnike, ki so posebno lepo kovani. Prav tako pa najdemo tudi čedne svečnike za več sveč, ki vise s stropa. Vsakemu predmetu se vidi, da je izdelan z individualno ljubeznijo in — s časom. Kjer imajo narodi mnogo časa, imajo tudi krasno ornamentiko in lepo izdelane uporabne predmete.

Stara skladišča v BERGENU

Kdor sliši norveške narodne pesmi, se nehote spomni Griega.

Grieg je za širšo publiko edini norveški skladatelj. Morda je še Sinding znan — da, s svojim nesrečnim »Pomladanskim žuborenjem«.

Zakaj nesrečnim?

Povedal vam bom mično anekdoto, ki sem jo slišal o njem na Norveškem. Sinding je zbežal pred lastno skladbo »Pomladansko žuborenje«, ki jo je doma povsod slišal, v Ameriko. Toda glej: ob sprejemu — »Pomladansko žuborenje«. Postal je rektor nekega konzervatorija in kjer se je pokazal v kavarni, gostilni, v javnih prostorih, kjerkoli je igrala kakšna godba, jo je kapelnik ustavil in začel — »Pomladansko žuborenje«. Sinding je bežal, se skrival, ušel v kino, kjer je upal, da ga v temi ne bo nihče spoznal. Pa — nekdo ga je bil moral spoznati — kapelnik je ustavil orkester in začel — »Pomladansko žuborenje«. Nesrečni skladatelj si je v obupu kupil listek in odpotoval domov, kjer je med tem ponehala epidemija »Pomladanskega žuborenja«. Še danes živi sivolasi starček v Oslu, kjer je končno našel mir in oddih.

Toda povrnimo se h Griegu. Res, da se more temu skladatelju odrekati velika invencija, nekateri — prestrogi sodniki — ga smatrajo celo le za zelo nadarjenega diletanta. In vendar: Grieg je več nego to. Grieg je naredil tipično norveško glasbo in harmonizacijo dostopno Evropi. Imel je znane predhodnike, n. pr. Nordraaka, Kjerulfa i. dr. A vsi ti so ostali le doma in za širši svet nepoznani. Šele Grieg je prodril in vendar ni njegova glasba nič drugega nego naravno nadaljevanje svojstvene norveške narodne glasbe. Harmonizacija je trda, nekompromisna, kakor so trdi in nekompromisni morje, skale in ledniki Norveške. Pesmi so ve-

činoma diatonično sestavljene, često z mnogo humorja, toda najpogosteje resne in — trde (ne v slabem smislu!). Seveda najdemo tudi otožne in mehkejšee pesmi. Mislim, da more Griega pravilno razumeti in oceniti šele oni, ki pozna norveško narodno glasbo in njegove predhodnike. Spoznal pa bo pri tem,

Prav posebno so znani norveški pleši, od katerih je »Spring dance« v tričetrtinskem ritmu; večinoma enostaven motiv na ostro ritmizirani prosti kvinti. Nič manj znani »Halling« pa se giblje v dvočetrtinskem ritmu. Često se ponavljajoči kratki motivi spominjajo prav presenetljivo na naš »Kolo«. Če vzamemo kot primer:

k temu enostavnemu motivu v C-duru je protimotiv v a-molu, prav tako enostaven in ostro ritmičen.

Vse te plesne ritme pa pozna Evropa šele po Griegu, ki ima svoj velik po-

kako kongenialno z narodno glasbo je ustvarjal Grieg in — kako malo originalen je! Skoraj vse njegove skladbe se naslanjajo na pristne narodne motive. Še celo za znamenito Solvejgino pesem iz Peer Gynta najdemo podlago v narodnem napevu:

men prav v tem, da je Evropo znal seznaniti z norveško narodno glasbo, ki je vendar znatno obogatila evropsko glasbeno literaturo. Grieg jo je obvladal tako, da je res pisal narodno glasbo, in to je več nego diletantizem. Ako vzamemo primer iz naših časov in krajev: kdo bi poznal naše in balkanske plese in narodne pesmi, ako bi to važno delo ne opravljaj naš rojak Štolcer-Slavenski po Schottovi ediciji?

Prosim samo, da te moje misli ob norveški glasbi ne vzamete v prestrogi kritičen pretres, ker tu ni mesto, da bi jih širše razpredel in analiziral. Toda zanimive so za tega ali onega morda vendar in zato sem jih tudi tu zabeležil.

P. Henneberg: Posestvo na kmetih

Tvori so sezijska bolezen

Kirurg Sugurd Frey je ugotovil, da so tvorji in slična obolenja očitno odvisna od vremenskih činiteljev in da se njih pogostost spreminja z letnimi časi. Posebno značilna je nenadna močna pomnožitev spomladi, ko začne postajati topleje. Maia dosežejo furunkuloze izrazit vrhunec. Iziema so samo turti na obrazu, pri katerih se ne opaža časovnega menjavanja. To dejstvo tudi dokazuje, da tu ne more biti govora o kakšni »okultni« zavisnosti med vremenom in boleznijo. zakaj tvorji se najrajši narede na tistih mestih života, kjer se najlaglje nabira unazanost in kjer je koža izpostavljena mehaničnim dražljajem zaradi drgnjenja obleke, praskanja in sličnega. Najugodnejši pogoji za vse take dražljaje so pa ob toplem vremenu, ker se takrat močneje izloča znoj in najbolj so podvrženi obolenju siromašnejši, delovni ljudje, ki se ne brigajo za nego telesa.

K sliki na ovitku

Slikovita fotografija znane filmske umetnice BRIGITE HELM (Foto Ufa).

Popravi: Na str. 571 čitaj v besedilu k zadnji sliki desno spodaj: Deklice v Tokiu razdeljujejo, ne pa ogledujejo...

Jezik v Zorčevih „Belih menihih“

Ko sem pred dobrimi 4 meseci čital to povest, se mi je malce čudno zdelo, zakaj pisatelj nikjer nič ne namigne, kako so se prihajali iz graške okolice sporazumevali z našimi trdimi kmeti. Ali so po naključju znali po naše kakor Rusov Grimoald, Gizulfov sin, v »Krstu Hrvatov«, oziroma kakor oni rimski postrežček, ki je na poziv prof. dr. I. Prijatelja na postaji: »No, kdor me razume, pa naj mi nese kovčeg« veselo vzkliknil: »Ješt gošpod!«

Pozneje sem opazil v Srebrničevi »Stičnici« str. 21, da so menihi uradovali po slovensko, kakor poroča Pucelj v stari kroniki. Z izdajo Puceljeve »Monasterii Sitticensis descriptio« v izvestju ljub. realke si je J. Kozina nakopal grajo Novic 1865 (236). Teoretično sicer vemo, da so se Slovani nekdanj daleč razprostirali v germansko ozemlje in ni treba čakati, da nam to raztolmači smešni Thomas Jaritz (Über die grössten Theils slawische Abstammung der Bewohner deutscher Länder, Beljak, 1853. Glej Novice 1853, 199). Zanesljivejše je Rutarjevo poročilo v Lj. Zv. 1891, 504 o spisu: Dr. Bidermann »Übersicht der Slavenreste in Tirol«, kjer nemški strokovnjak v veliko nejevoljo svojim rojakom ugotavlja, da so Slovenci — vsaj po bolj oddaljenih dolinah — še v 15. st. ohranili svojo narodnost, saj so takrat husitje skušali svojo vero širiti v okolici lijenški. Slov. Narod pa 15. VII. 1908 tolmači Eneja Silvija poročilo, da so koroški knezi celo pred cesarjem morali govoriti le slovensko (sclavonica lingua respondere tenebatur). Enako trdijo Megiser, kronist Otokar, opat J. Vetrinjski, Unrest... Dunajska »Union« je 28. II. 1909 priobčila članek o slovenščini na Dunaju v 14. st. To je bil v Avstriji najbolj razširjen jezik (kain aignie Sprach... ist so weit geteilet als die man windische nennet), gl. Mohor. koledar 1910, 73.

Kar se tiče Zorčevega jezika, se mi zdi, da nobeden izmed sodobnih pisateljev tako skrbno ne gleda na pravilnost in pristnost izražanja kakor on. Odtod toliko narodnih recenic, prilik in pregovorov, odtod cela zbirka porabnih besed, ki jih pogosto sicer najdeš v Pletersniku, a skoraj nikdar v leposlovju. Dobiš pa tudi pri njem dokaj takih izrazov, ki jih bo treba šele spraviti v skupno zakladnico navedenega slovarja.

V svoji težnji po nepotvorjenem kmetškem ovzdušju pa — to bo marsikdo zapažil — postaja naš šentvidec tu pa tam malce robot. Nekaj zgledov. »No, čvekni že« (14), Henrik je kuhal rilec (38, 192), ne bom še iztegnil kopet (100), Ema se je zaregljala (147), betica me je bolela, kadar sem se nalokal njegove cukovine (154), te bo minil mrč za svibensko dondo (183), »Loputni jo!« je Trlep stegnil jezik (208).

Nekaj svojskega ima nadalje Zorec v zgoščenem slogu. Besed ne razsipa kakor n.

pr. baronica Orczy v svojih angleško rimskih historijah. Posebno opaziš, da za premim govorom opušča bleda pojasnila: je rekel, dejal, odgovoril, in podobno. Skoro vselej vzame slikovit glagol, ki doda novo misel ter označi položaj ali osebo. Naj pozorim svojo trditvev.

»Za čast našega imena mi je!« se je Ditrík otepal (10), ... je D. pribelil svojo (9), ... se je H. zbilstril (12), »nič dobrega ne pomeni tak zajec, pot mi je preskočile, je praznoviril (20), mu jo je brž zabrodil (21), je K. obtesaval prejšnjo misel (25), ji je zatracal (28), ga je grela (35), mu je odbrusil (36) itd.

Stik, ujema glasnikov, prigrasba ali aliteracija se pri njem radi javljajo. Evo poglavitne primere: spodrecati in spoditi (11), grdo in trdo gleda (15), jok in stok zagnati (23), se je razčeperila in počepnila (28), potr in podtr je obstal (33), pravica je pest (34), ga je pestil in plačeval (35), uporni in nepokorni (39), z odločnim in močnim je pravica (56), o nemarni netriepni (72) — trlepen ali netriepen pomeni: okoren, neroden, kakor se govori: poreden in neporeden v istem pomenu — greh in grdobija (80), umediti in ukloniti (82), podtr in podprt (90), pridelki in prireja (95), uhladiti in unesti se (97), spreobrniti in spokoriti se (113), vrednost in veljavnost (115), strah in sram (126), bukov in boječ (130), obutev in obleka (136), mir in molitev (137), osmešiti in oškρνiti (145), pretrkljati in prepehati (153), sle in žile (178), skrbj in strah (189), mlad in močan (191), solze srečnice (202), piti in vpiti (203) itd.

Nekajkrat se Zorec ne strinja z Breznikom in Koštiálom. Tako stalno piše grčevka (18) nam. grčavka. Bržkone se res tako govori tam doli ob Temenici. Toda z isto pravico bi premnogi Slovenci pisali: večerje nam. večerja, žel nam. žal, tudi nam. tudi itd. Čuvstvo naj bi stalo nam. čustvo (32), vžigati nam. užigati (197), Hotimira nam. Hotimirja (204) kakor drugod, drevajšati (64), tvesti nam. tveziti (154), pred Svibnim (159, 181), svibenski (159, 183). Posamezne pogrške grede vsekakor na rovaš površne korekture kot n. pr.: takih povtov, kakor je zdajle moja (65) — kakršen je zdajle moj. Poudarek: škričlj (33) je lokalizem kakor moški spol zanj nam. srednjega (42, 122), ki ga srečujemo zlasti pri Gorenjcih: Golar »Setev«; Slov. Narod 6. VIII. 1876, Jutro 10. I. 1932. Breznik daje prednost tvorniku pred trpnikom: zveličal se bom (48), krajšim glagolom pred daljšimi: premişlj(ev)anje, urej(ev)ati, opominj(ev)ati. Koštiál rajši vidi organsko stopnjevanje nego opisano: bistrejši, ostrejši, globlji (109, 169). Po starem bi svetoval: ne hodita, nam. ne odidita (110). V zvezli: s kesanjem greha (122) bi »greha« kar opustil. Molitev neveste (194) = nevestina m. Svest sem si tega (206) = v svesti. Jutrovo (114) = vzhod. Pričnem

z zidanjem (116) = pričnem zidati. Pomožnik naj se pri drugem glagolu izpušča: priklonil se je in (je) nadaljeval (42, 45, 206). Enako veznik v odvisnem vprašanju: povej, kje (da) so se nastanili (77). Sintetično treba govoriti v takih primerih: postati rdeč (137) = zardeti, enako: obubožati in osameti (150), oveseliti se (104), bolečine prenašati (nam. prestajati 103), preboleti (98), pozabiti kaj ali koga (nam. na k. 99), izvršiti povelje (nam. izpolniti 67), prošnjo uslišati, ustreči (105), prepustiti (nam. odstopiti 79), panj je bolj slo-

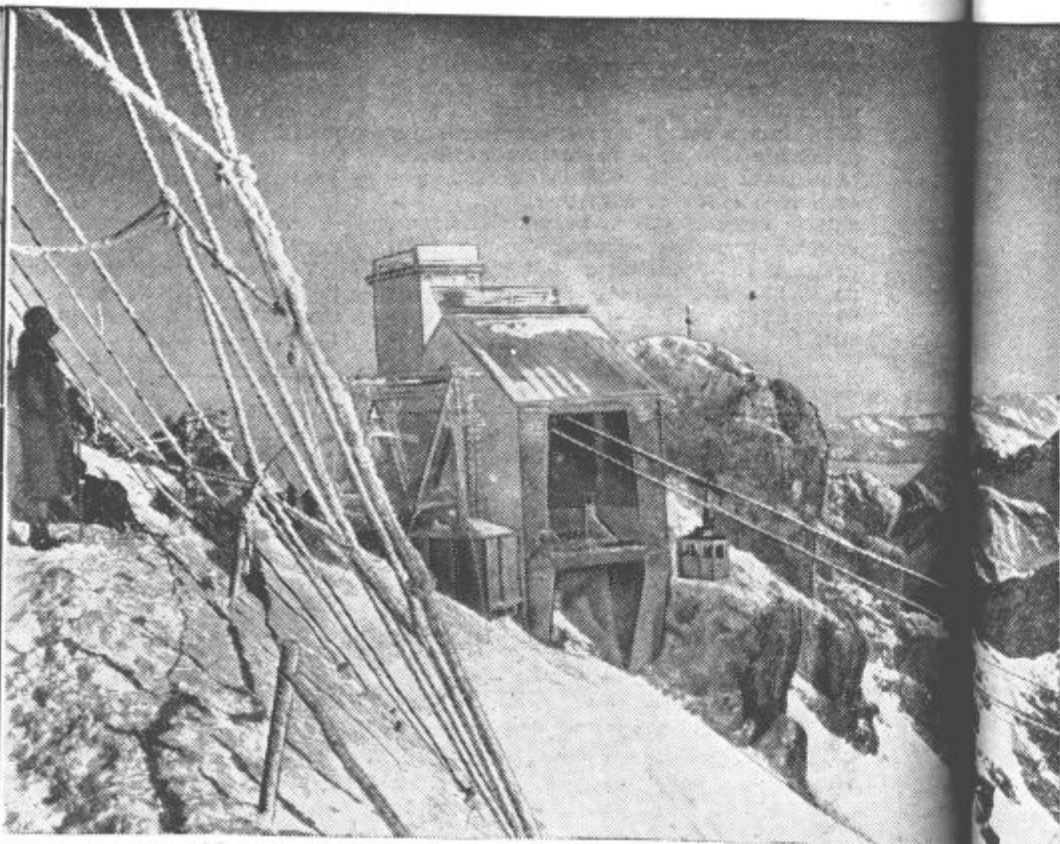
vanski od bavarskega štora (93), kočevski užugati (66) se da nadomestiti z: ugnati.

Poleg obilice lepih dolenskih izrazov bo povest obudila nekaj pozabljenih pojmov kot: nevestna davščina (jus primae noctis, 66), praznik (57) = polsvobodnjak, za katerega imajo Štajerci vraga (freisass), drugod pa koseza iz longobardščine. Pa še marsikaj.

V dobi materinskega kulta naj končam s tole iverjo: »Ni zlepa večje svetosti, nego sta materina hubezen in njena bolečina« (187). — A. D.

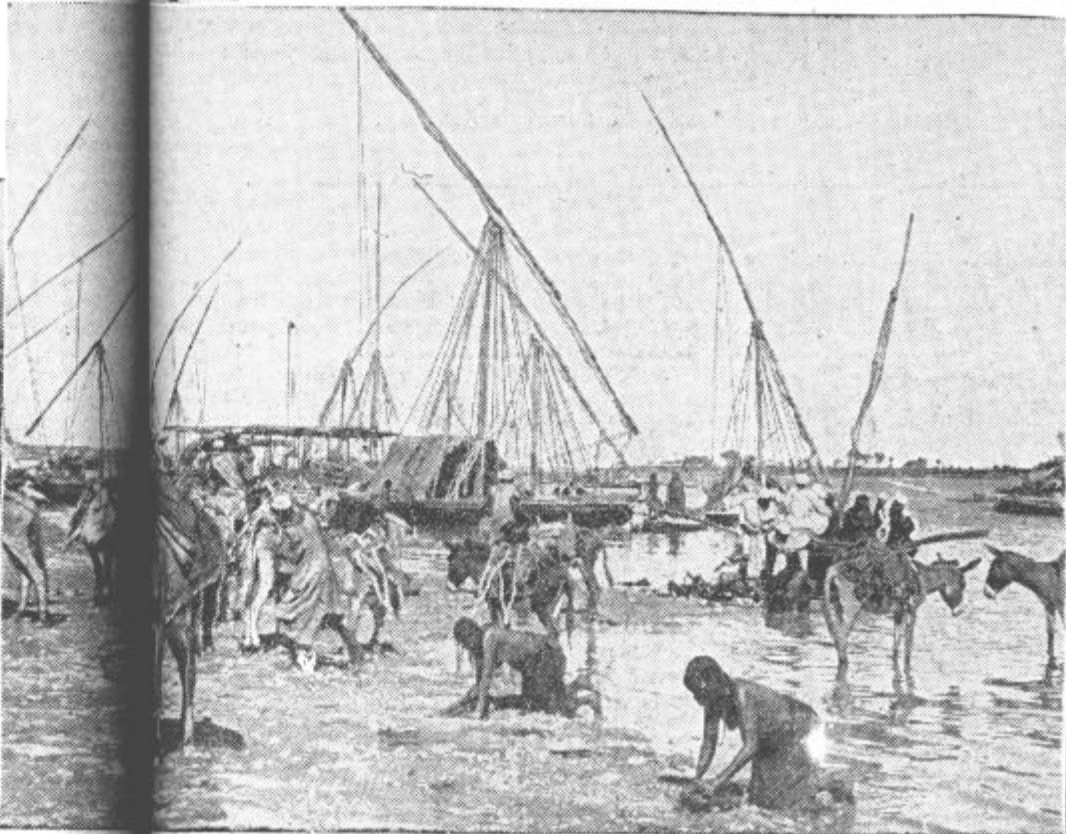
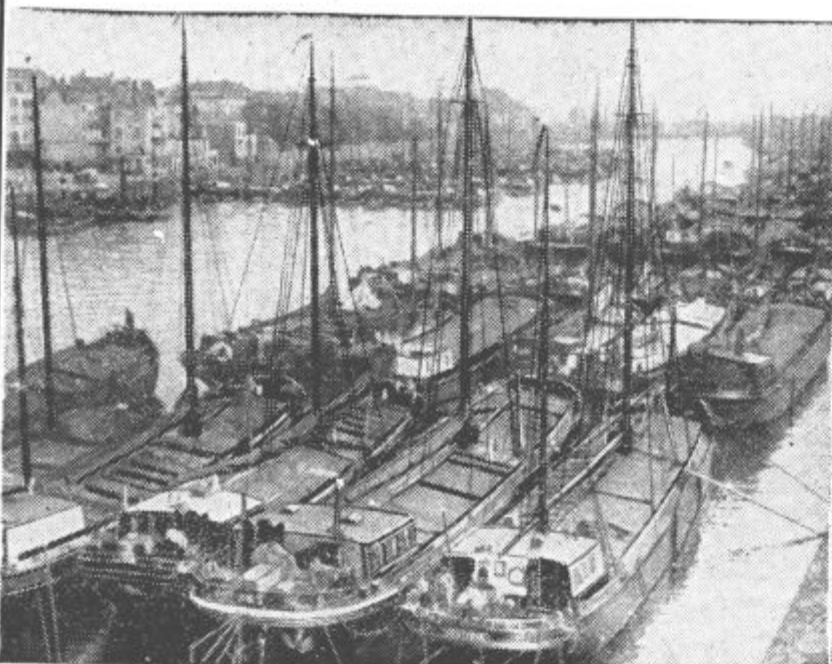

»VESELI DOGODEK«
Risba Ludvika RICHTERJA
(1803—1884)

Zgoraj (od leve proti desni): V Bavarskih Alpah vlada že popolna zima. Slika kaže zasneženo zadnjo postajo (2963 m) bavarske žične železnice na Zugspitzu. — Sin Leva Tolstega, star 55 let, živi v veliki bedi na Montparnasu v Parizu. — Angleški tank »težkega tipa«, ki naj bi bil po angleškem predlogu izločen iz vrst bojnega orožja.

Spodaj (levo): Povsod, tudi v naših pristaniščih počivajo parniki in jadrnice, ker ni prometa. — Desno: Slikovit pogled na življenje v pristanišču Omdurman v Sudanu.

Pantelejmon Romanov

Ilustriral Fran Skodiac

Njeni pogoji

I

Poslovilni večer. Mladina, ki je po končanih izpitih namah občutila popolno svobodo, se veselila, pela in plesala po prostorni sobi Lene Glan. In nikomur ni padlo na um, kako se bo vse to končalo.

Sredi večera je nekdo pozvonil. Lena je šla odpret in ko se je vrnila, je napravila neprijeten, kisel obraz, kakršnega pač delajo ob prihodu neprijetnih in nevaljenih gostov.

Bil je Viktor Zorin, njen sošolec, s katerim je nekoč nekaj imela in jo je od tistih dob zmerom spremljal z brezupnim, ljubosumnim pogledom odklonjenega častilca, ona pa ga ni mogla videti, ne da bi jo pogled nanj spravil v slabo voljo.

Njegova nerodnost, plahost in neumenje biti vesel in zabaven, njegova resnost in mračnost, ko so bili vsi drugi veseli, vse to je šlo Leni sila na živce. Vedela je, da je pameten, resen in najbolj pošten izmed vseh. Toda to ni izpremenilo njenega zadržanja nasproti njemu. Sama sebi ni mogla ničesar vsiliti.

Ko je vstopil, je nerodno pozdravil, na opazko, s katero ga je bil sprejel

Senja Groholjskij, ni vedel odgovoriti nič, sedel je v kot in si z roko počesal dolge lase.

PANTELEJMON ROMANOV

Lena Glan ni niti enkrat prišla k njemu. Delala se je, kakor da je sila vesela. Vsa rdeča od živahnega razpoloženja, s kodri bujnih zlatih las, se je bolj od vseh drugih smejala in plesala. Potem je legla na divan, vrgla glavo nazaj in si z robcem hladila lice.

Viktor ji ni bil prav nič potreben, vsa iz sebe je bila od njegovega molčečnega, vsiljivega oboževanja in zasledovanja. Ko pa je začutila, da je blizu nje, je hotela biti kar nekam bolj zanimiva, lepa in živahna, kakor pred njegovim prihodom.

Senja Groholjskij je v svojem jopiču in črni srajci razposajeno hodil okoli nje, ji dajal jabolka in poklekoval pred njo na eno koleno. Potem je sedel k njej in jo objel.

Navzoča je bila tudi njegova žena Lina, suhljata, nagajiva blondinka, ki se je smehljala bolj od vseh drugih in med igro zmerom sedela vrhu drugih, mahala z nogami in kričala, da je Galilejec zmagal.

Ves večer je Lena čutila, da so pozorne Viktorjeve oči obrnjene vanjo, toda delala se je, kakor da tega ne vidi. Kakor nalašč se je ves večer vrtela okoli Groholjskega. Potem ga je zgra

bila s tako silo za roko, da se je spotaknil ob nekoga noge in bi bil kmalu padel, ter stekla z njim na hodnik.

Odtod je bilo slišati njen prešerni smeh, tisti smeh, s katerim ženska hoče, da bi kdo drugi slišal, kako je vesela in kako ima rada vesele, ostroumne ljudi, ki ne kvarijo drugim življenja z resnostjo, ljubeznijo in ljubo sumnostjo.

Potem je smeh za nekaj časa utihnil. Vsi so izredka pogledovali na Viktorja, ki je sedel ves bled in pobit, po bešal oči, da se ne bi srečal s pogledi drugih, navijal okrog prsta prtove čipke in vlekel nitke iz njih.

»Lina,« je nekdo zavpil, »pazi na moža!«

»Zadevna vprašanja so med nama že rešena,« je odgovorila Lina in zamahnila z roko.

»Čisto prav, ženska, brez oklevanja si osvojila duh časa.«

Toda vsi so čutili neko napetost. Zakaj odsotnost Lene in Groholjskega je trajala vendarle preveč dolgo.

Namah je Viktor molče vstal in odšel na hodnik.

II

V sobi so utihnili. Vsi so se spogledali in malce nemirno zrli v vrata, vodeča na hodnik.

Čez minuto se je vrnila Lena s hodnika in kmalu za njo Groholjskij.

»O, bože, kako sem se oddahnila, odšel je!« je dejala Lena. In pristavila: »Sita sem tega!«

»Sama si kriva, drugič ne poljublaj moških,« je dejala Lina.

»No, draga moja, nikdar nisem mislila, da bom naletela na človeka, ki si bo zaradi slučajnega poljuba domišljal, da ima kake pravice do mene in bo meril vsak moj korak.«

»In čemu ti ni všeč? Šaj je resen, pameten in pošten fant,« je dejala Lina, »jaz bi bila zadovoljna, če bi bil moj Senječka vsaj napol tak.«

Senja Groholjskij je začuden povzdignil obrvi, molče pogledal okoli sebe, zakašljaj in na dušek izpil kozarček vodke.

»Moji pogoji niso zanj,« je dejala Lena Glan.

»Kakšni pa so ti tvoji pogoji?«

»Zame človek, ki je bil le enkrat nasproti meni nestrpen in mi skušal krati svobodo, vobče ne obstoja več, zame takega človeka ni,« je dejala Lena. »Moji pogoji so takile: nočem čutiti vsako minuto, da ima kdo pravico do mene in da ne morem živeti in čutiti

tako, kakor sama hočem, marveč se moram ves čas ozirati na nekoga drugega. Evo, tvoj Senja je v tem pogledu idealen fant.«

Senja je pri teh besedah ponosno pokazal s kazalcem nase, ga dvignil kvišku in izpil še en kozarček vodke.

»Danes je ves poln mimike,« je dejala Lina in pogledala moža. »Ali mar jaz nisem idealna,« je pristavila.

»O, ti si prelest!«

»Vidva sta tam ljubimkala, jaz pa sem sama sedela tu.«

Razširila je roke in pokazala svoje krilo, ki je bilo na kolenih skromno potegnjeno navzdol.

Lena je skočila k njej na divan in jo objela okoli vratu.

»Potemtakem torej ženski ni potrebna resna ljubezen?« je vprašalo nelepo dekle v starem volnenem odelu, ki je doslej molče sedelo. Ko je to izpregovorilo, je zardelo, kakor zardi vsako grdo dekle, kadar govori o ljubezni, ko da bi čakalo, kdaj ji kdo porече: »No, kaj pa ti vtikaš nos v take reči?«

In zares, na nekaterih licih je zaigral nasmešek.

»Aj, si ti mar resno zaljubljena?« jo je vprašal Groholjskij v komično prestrašenem tonu, tako da so se vsi okristili s to priliko in iz pritajenega nasmeška bušnili v glasen krohot.

»To ne spada med moje pogoje,« je ponovila Lena, »ko sem imela tri leta, mi je bila potrebna materina ljubezen, zdaj pa sem malce zrasla in tega ne rabim več.«

»In te prav nič ne briga to, da je odšel?« je vprašalo nelepo dekle.

»Sita sem njegovega večnega vsiljevanja; z nikomur ne morem izprego-

voriti niti besedice, ne da bi mu prižala dejala bolečino. To je končno že neznosno. Nad seboj nočem imeti nobene oblasti.»

»Iz prave ljubezni se človek lahko ukloni tudi tuji oblasti,« je dejala nelepó dekline in iznova zardelo, zakaj začutilo je, kako lahko vsakdo pomisli o njej: »Ti bi se res morda z zadovoljstvom uklonila komurkoli, ko pa nihče ne mara zate.«

»No, k vragu filozofijo,« je kriknila Lena, »zabavati se hočem.«

Toda kljub njenemu vzkiiku se je po Viktorjevem odhodu v splošnem položaju nekaj prelomilo. Ko je bil vstal in odšel, se je nekaterim zdelo, da njegove oči ne obetajo nič dobrega.

Pa tudi Lena se je silila, da bi bila videti vesela. Kolikor moči hitreje bi rada skrila svojo nejevoljo in pokazala, da je vse vkup prav nič ne briga.

Bilo je že dve po polnoči. Vsi so se pričeli razhajati. Dolgo so se poslavl-

ljali, se prerivali po hodniku, se s pridruženim smehom smejali dovtipom Groholjskega, da ne bi zbudili drugih stanovalcev. Potem so se vsi vsuli na ulico.

Lena je oblekla vezeno jopico in jih nekaj časa spremila, hkratu pa se je hotela pred snom izprehoditi, da bi se zakurjena soba, polna tobačnega dima, med tem pri odprtem oknu malce prezračila.

Z Groholjskim sta šla prav zadaj. Lina je klepetala in se z nekom tam spredaj sredi prazne ulice zvonko smejala.

Na križščetu so se vsi ustavili in poslovlili. Lena je nekaj časa ostala z Groholjskim zadaj, mu stisnila roko, pomahala z ruto vsem ostalim in odšla domov.

Še nekaj korakov in bila bi doma, ko ji je namah iz stranske ulice prišel naproti Viktor. (Dalje)

Židovska republika Birobidžan

Ob koncu prošlega stoletja so se tudi med Židi, raztresenimi med vsemi narodi starega in novega sveta začele vzbujati narodnostne težnje, prav sorodne onim, ki so vznikale pri narodih, med katerimi so živeli večji ali manjši deli židovske diaspore. Posamezni idealisti so zahrepeneli po čisto židovski državi, celo ne toliko po državi, kakor po domovini in tleh, kjer bi narod — Ahasver dobil končno zatočišče, da bi bil na svoji zemlji svoj gospodar. Ti rodoljubi so uvidevali, da židovstvo na eni strani propada moralno in fizično, na drugi strani pa pretežna večina živi človeka nevredno življenje, kjer zapada v čedalje obupnejšo okorelost in verski fanatizem. Postalo jim je jasno, da ljudstvo, ki je samo gost pri drugih narodih in ki mu manjka glavnega sloja, kmeta, ne bo moglo vztrajati v življenjskem boju. Zato so zahrepeneli po zemlji, kjer bi se morda dal izvesti čudež in ustvariti židovskega poljedelca, ki naj da temelj za prerojenje židovstva.

Pred svetovno vojno se ta ideal ni dal izvesti. Dobro podprte židovske kolonije v Argentini se niso dale ustanoviti v večjem obsegu, imele pa so že ob svoji ustanovitvi v sebi kal neminovnega propada. Naseljenci so se zanašali na svoje podpornike in se jim ni hotelo, da se osamosvoje, dokler je iz žepov newyor-

ških židovskih bogatašev tekla zlata reka dolarjev. Argentinsko podjetje je žalostno propadlo že v samem začetku. Med svetovno vojno je Židom zasijala nada, da se jim odpro vrata v Palestino, deželo pradedov, po kateri je težil židovski nacionalizem. Balfourjeva resolucija je novi židovski državi dala državno-pravno ogrodje in temelj, da se je lahko začelo velikopotezno preseljevanje semitskega življa v Palestino. Goreči idealizem mladih nacionalistov in bogata sredstva židovskega podpornega društva so sicer dosegla, da so se židovske ljudske množice začele bolj zanimati za svojo državo in je prvo desetletje izkazalo lepe uspehe. Kolikor bolj pa se je množil židovski živelj v Palestini, toliko bolj je prihajal v spor z domačimi muslimanskimi Arabci in pred nekaj leti je svet izvedel, da tudi na tleh svojih pradedov Židje niso dobrodošli. Kolonizacija je zastala, izseljevanje je postajalo večje nego priseljevanje in misel palestinske domovine je izgubila temeljito na svojem sijaju in privlačnosti.

Izkazalo se je, da se da zemlja z denarjem pridobiti le za kratek čas, za daljšo dobo jo je treba zavojevati z mečem, trajna last naroda pa postane zemlja šele, kadar jo je osvojil s plugom ter jo orosil s svojo krvjo in potom. Po izgubi svoje domovine židovski narod ni več

našel moralne sile, da si kjerkoli na božjem svetu osvoji košček svobodne zemlje s potom in plugom. Ostal je povsod tujec, brezdomovinec in vsiljenec, često osovražen, preganjan in zatiran.

Palestinska doba je minula. Kar je doseženega, se bo morda obdržalo, naseljevanje pa ne more napredovati že iz enostavnega razloga, ker v tej deželi ni prostora za milijone Židov, ki bi prišli v poštev za kolonizacijo. Pereče vprašanje vzhodnoevropskega židovstva je ostalo odprto, dokler ga niso vzeli v roke

jale nejevoljo in zavist domačinov. Zato se med starimi prebivalci in med prišleki niso razvili dobri sosedski odnošaji, pač pa se je na novih židovskih poslopih prečesto prikazoval rdeči petelin — zgovorno znamenje sovjetom tako neprijetnega antisemitizma.

Po dolgih posvetovanjih je zmagala misel, da je notranja kolonizacija v evropski Rusiji nesmisel in da je treba poseliti ogromna sibiriska prostranstva. Žide je seveda zazebljo že pri sami besedi Sibirija, toda vlada je zanje odbrala ko-

sovjeti ter s svojo znano eksperimentalno širokogrudnostjo poskusili napraviti iz predmestnega bosjaka in razčpanca — trdnega kmeta, ki z ljubeznijo visi na svoji grudi. V Rusiji je židovsko vprašanje postalo tem ostrejšje, ker je v komunističnem državnem redu, kjer je država edini trgovec, obrtnik in industrijec trgujoče židovstvo izgubilo pravico in možnost do obstoja.

Sovjeti so poskusili z židovskimi naselbinami na Krimu in v Ukrajini. Na pomoč so priskočili židovski denarni fondji, ki zopet niso prinesli blagoslova. Na eni strani so bili naselniki razvajeni s podporami in se zato niso hoteli postaviti na lastne noge, na drugi pa so lepe hiše, dobra živina in moderno poljsko orodje, kar vse je naseljencem preskrbela židovska pomoč iz inozemstva, vzbu-

šček zemlje v Zabajkalju, ki se v vsakem oziru lahko meri z boljšimi pokrajinami evropske Rusije. Bilo je treba najti predel, pripraven za kolonizacijo in tako redko naseljen, da bi med novoselci in starimi prebivalci ne prišlo do trenja, iz katerega bi lahko nastal v Sibiriji doslej neznan antisemitizem. V ta namen so sovjetske oblasti odmerile kakih 40.000 štirijaških km v oblasti Daljnega vzhoda. Ob velikem kolenu reke Amurja, 8000 km od Moskve na vzhod in 1000 km od Vladivostoka na zapad, na obeh straneh vzhodnosibirske železnice tik pred Habarovskim uresničuje vlada ideal židovske domovine.

Po reki Biri, ki teče preko srede tega ozemlja, je dobila nova republika ime Birobidžan, glavno naselbino pa so Židje imenovali Birefeld, kajti uradni jezik te-

ga ozemlja bo razen rušičine odslej tudi »jiddiš«, nemški žargon ruskih Židov. Za poljedelstvo je pripravnih okoli 2 milijona ha, od katerih je dobra četrtina še močvirna in bo treba še obilnega dela pridnih rok pri osuševanju. Gozdi zavzemajo zopet okoli 2 milijona ha, neuporabne zemlje pa je le majhen odstotek. Južni del Birobidžana je rodovitna stepa, severno polovico pa pokriva sibirski pragozd. Sibirska železnica drži preko dežele od zapada proti vzhodu v dolžini 392 km. Zapadni del ozemlja je zelo bogat raznih rudnin: zlata, železa, premoga, grafita, dragih kamenov, marmorja, granita itd. V tem delu je tudi po vsem Daljnem vzhodu znani žvepleni topli vrelec v Kuldurju. Tik ob Amurju, ki loči Birobidžan od Mandžurije, je nekoliko močvirnih krajev, ki jih v bližnji dobi ne bo mogoče izsušiti.

Podnebje obeležuje suha in mrzla zima ter vroče poletje z obilnimi padavinami. Pomlad in jesen sta izredno mila letna časa, zima je kljub občutnemu mrazu znosna, ker je sončna in popolnoma brez vetrov, za evropskega človeka je najtežje še vlažno in soparno poletje. Poljedelstvo ima v Birobidžanu skoraj neomejene možnosti. Izvrstno uspevajo pšenica, oves, proso, debeljača, ajda, soja, riž, krompir in tobak, kakor tudi konoplja in lan ter vse vrste zelenjave. Tudi gozdno drevje je zelo raznoliko in daje pogoje za obširno lesno industrijo. V glavnem raste tu severnosibirska smreka, poleg nje pa subtropska cedra, lipa, vrba, hrast, od sadnega drevja pa prav dobro uspevajo jabolane, hruške in celo češnje.

Prebivalcev je bilo v začetku l. 1930, ko so se v Birobidžanu pojavili prvi židovski naselniki, vseg 37.000, tako da ne dosega naseljenost niti 1 osebe na 1 km². Rusov je bilo 27.000, Korejcev 3000, staroselcev (Goldov in Tunguzov) 700, Kitajcev 500, Židov pa 2700. Največji kraji v Birobidžanu so Tihonjkaja (1500 prebivalcev), In (3000), Birakan (2000) — vsi ti kraji leže ob železnici —, dalje Mihajlo-Semenovskoje (1300), Venzeljevo (1100), Blagoslovenje (2000 po večini Korejcev) in Jekaterino-Nikol-skoje (1900).

Iz teh podatkov je razvidno, da je Birobidžan zelo pripravno ozemlje za kolonizacijo v velikem obsegu, prihodnost pa bo pokazala, da li so Židje sploh živelj, ki bi po skoro 2000 letih trgovanja zopet lahko začutil iskrico ljubezni do zemlje in do poljskega dela. Židovski pisatelj M. Alberton je v svojem nedavno izišlem

delu »Birobidžan, a Jiddenrepublik« vestno in podrobno opisal selitev židovskih rodbin iz beloruskih in ukrajinskih getov na novo poprišče in njihove prve dneve na deviških tleh Vzhodne Sibirije. Človeka preseneti razvajenost in razneženost teh ljudi, ki mislijo, da se ves svet zanima in da se tudi mora zanimati zanje, da je SSSR bila stvorjena z edinim namenom, da jim zdaj ustvari raj, v katerem bi se Židje samo blagovolili vseliti, to pa šele, če jim bo všeč.

Vso pot iz Evrope do Birobidžana se kaže kapricioznost tega ljudstva z izredno slabimi živci. Razžaljeni so, da morajo sedeti tri tedne v vagonih — kakor vsak drugi potnik, ki hoče preko Sibirije na Daljni vzhod. Upirajo se higienskimi ukrepi sovjetskih oblasti, ki umazanec ne puste v notranjost, dokler se temeljito ne okopljejo, ostrizejo, obrijejo in — razušijo. Na vse načine se kolonisti upirajo tej blagodejni proceduri, toda sovjetski komisar je neizprosno — tako da Židje končno le stopijo kolikor toliko čisti na zaželjena tla nove domovine. Na končni postaji Tihonjkaja se branijo iti iz vagona, ker dežuje, razočarani gledajo težke megle in misli se jim hrepeneče vračajo v smrdečo stisko komaj zapuščenih gnezd v Minsku, Berdčevu, Kijevu in Odesi. Oglušljiv krik nejevolje se jim iztrga iz prsi, ko na mestu še ne najdejo prijaznih hišic, ki jim jih ni nihče obetal niti jim jih je bil dolžan postaviti. Prva noč je noč obupa, prekrasno azijsko jutro pa jih spravi v nasprotno skrajnost: takega neba da ni nikjer na svetu, samo oni so kot Židje vredni in izbrani, da se boči nad njimi taka krasota.

Kmečkega dela nihče med njimi ne pozna, le nekaj jih je, ki znajo ravhati s konji, zato njihovi prvi oratarski poskusi nudijo prizor nepopisne komike. Po pet konj zaprežejo v plug in jih natepavajo neusmiljeno, na mestu brazde pa dobe le vijugasto črto, dokler se ne spomnijo, da je treba držati tudi za plugove klešče, da je treba rabiti otiko. Čudni kolonisti, kakršnih še nikoli ni videla nobena novina na tem božjem svetu.

Sovjetske oblasti se seveda trudijo, da ustrezajo naselnikom kolikor se pač da in nedvomno z nikomer nimajo takšnega potrpljenja, kakor s to peščico. Kolonizacija se vrši seveda strogo po načelu kolektivizacije, toda že prve dni prodira iz posameznikov želja po zasebni lastnini. Tudi politično si peščica takoj prilasča prvo besedo, sam Kalinin jim je baje

obljubil, da bo država takoj organizirala židovsko republiko, brž ko jih bo ob Amurju vsaj 15.000 t. j. tretjina vsega prebivalstva. Težko da bi se sovjetom posrečilo to, kar se je doslej ponesrečilo skoraj še povsod: prikleniti Ahasvera,

trgovca in bančnika na grudo. Posamezni zanešenjaki ostanejo, večina pa se ne more živeti v nove prilike. Židje so navdušeni nad Birobidžanom, toda počakati bo treba, kaj so sposobni ustvariti z delom svojih rok. R. K.

Konji v sibirskem grobu

Zanimivo odkritje, ki se je posrečilo v Sibiriji, sicer ne povede arheologa v bog ve kako stare geološke dobe, je pa tem važnejše za zgodovino nekaterih ozemelj.

Odprava univerzitetnega muzeja pennsylvanske univerze v Filadelfiji je odpotovala

ste tako zvanih »kurganov« usmerjenih od severna proti jugu. Enega teh grobov je že pred tremi leti preiskal član nekega sovjetskega muzeja Grizanov. Bila je izredno velika grobnica po vsej priliki kakega poglavarja in nepričakovano dobro ohranjena. Nad grobom je bila nasuta nekakšna grob-

v Sibirijo, da preišče neki grob iz bronaste dobe. Bronasta doba v Sibiriji ne sega dlje kot nekako dvajset stoletij nazaj v zgodovino, ker tam pogoji za napredek človeškega rodu niso bili tako ugodni kakor drugod. Grobnica, ki jo je preiskovala odprava, je zelo slična nekemu grobu v Nubiji, za katero je dognana starost 2500 let. Našli so jo v vzhodnem delu Altajskega pogorja blizu Pazirika. Nomadi, ki so prebivali po ten stepah, so morali biti do neke mere ustaljeni, ker so imeli za pokopavanje svojih rajnkih odbrane že posebne stalne prostore.

V Altajskem pogorju je našla odprava več takih grobišč, ki so jih tvorile cele vr-

lje, dva metra visoka, iz velikih sirovih kamnov. Premer kamenitega griča je znašal skoraj 50 m. Prav sredi tega nagrobnika je bila pod kamenjem štiri metre globoka kvadratična grobnica s stranicami po 7 m. Izoblikovana je bila v dve celici s stenami iz debelih brunov s solidnim lesenim podm. Severni del grobnice izven celic je bil grob za konje. Vsa ugreznina je bila poprej pokrita z bruni, položenimi v več navzkrižnih plasteh, povrh pa še zasuta s plastjo preti.

Ta kurgan je bil na kraju, kjer temperatura skoraj nikoli ne zleze nad ničlo, tako da so bile vse reči v grobu trdo zmrznjene, kar jih je obvarovalo razkroja. Tako se je

vsebina ohranila dva tisoč let, ne da bi se bistveno spremenila nje oblika in sestava.

Poglavjarjeva grobnica je bila kasneje izropana, konjski grob je pa ostal nedotaknjen. Nekakšno bronasto rezilo z odlomljenim nočkanom je po legi takoj izdalo učencu, da so poskušali roparji udreti tudi semkaj, pa jih je moralo nekaj prepoditi.

V izropani grobnici so se našli mnogi zanimivi predmeti, ki se jih roparjem ni zdelo vredno odnesti. Našla se je še dokaj dobro ohranjena rakev, okrašena z rezbarijami, predstavljajočimi ptice. Poleg so ležali ostanki preproge iz klobučevine, okrašeni s kovinskimi okovi, izoblikovanimi v levte glave.

V konjskem grobu so našli deset, vse navzkriž ležečih zmrazjenih konjskih trupel. Videti so bila kakor mumificirana in celo uzde so se še ohranile. Dve živali sta imeli nadeto še ogljavje iz klobučevine, z usnjem in kožuho vno obšito in z zlato pretkano. Vse najdene reči pričajo o zelo visokem stanju izdelovalne tehnike in o dobrem umetniškem okusu. Sedla so bila okrašena z resicami in čipkami, drugi deli jahaške opreme pa z rezljanim, pozlačenim

in posrebrenim lesom. Kakor kaže, se je za izdelovanje vseh teh reči največ rabila klobučevina, usnje in konjska žima. Najbolj dragoceno okrašeni predmeti so bila vsekako ogljavja. Eno je predstavljalo imitacijo rogovja severnega jelena v naravni velikosti, drugo pa jastreba v borbi z medvedom. Ob enem izmed sedel je visel ščit, narejen iz lesenih šibic, prepletenih z usnjnimi trakovi. Med ostalimi najdeninami je vredno omeniti še nekakšen pogrebni voz, grobarsko orodje in vreče moke, vse še dobro ohranjeno.

Kar najbolj preseneča pri vseh najdenih predmetih, je umetniški občutek tistih, ki so jih naredili. Liki orlov, severnih jelenov, koz, medvedov, rib, ptic in človeških obrazov so za čudo naravni. Barve so se uporabljale kakor je videti samo rdeča, modra in rumena.

Plemena, ki so gradila te grobnice, so v glavnem živela od živinoreje. Stoletja pred našo dobo so prebivala po vseh neizmernih predelih od Mongolije do Karpatov. Morda so bili to rodovi, ki so jih Grki za časa Herodota nazivali s skupnim imenom Sciti ali Sarmati.

Ob tridesetletnici burske vojne

Letos je trideset let, odkar so zgubile male burske države v Južni Afriki svojo neodvisnost. Bile so to kmečke republike Oranje in Južnoafriška republika. Prebivalstvo so tvorili večinoma priseljenci, ki so prišli 1652. iz Holandske in njenih kolonij v Afriko in si ustanovili lastne države. Ko je izbruhnila vojna, so slavili baš 250 letnico prihoda v svojo domovino.

Ko so 1880. odkrili v Južni Afriki velika diamantna polja in zlata ležišča, tedaj je narasel dotok priseljenec v velikem obsegu. V prvi vrsti so prihajali Angleži, ki so se naselili na jugu črnega kontinenta. Ta stalni dotok je povzročal kasneje hude spore. Anglija je izrabljala te spore politično in stavljala burskim državam zahteve, ki jih te niso mogle sprejeti. Ako bi se vendarle uklonili, tedaj bi prišli nasproti priseljenecem v manjšino. Angleška vojaška stranka, ki ji je načeloval nespravljivi in energični politik Cecil Rhodes, je podpirala uporne angleške priseljence. Anglija je poslala čete v Južno Afriko in jih osredotočila na meji burskih držav. Transvaal in Južnoafriška republika sta poslali Angliji ultimatum in zahtevali takojšen odpoklic čet. Angleži so zahtevo odklonili. 9. oktobra 1899. so napovedali Buri Angležem vojno in takoj napadli angleško armado.

Angležem je poveljeval lord Roberts, kateremu je bil dodeljen lord Kitchener, poznejši vojni minister. Angleško armadno poveljstvo je dobivalo vedno večja ojačenja in končno so razpolagali Angleži z de-

setkratno premočjo. Proti armadi 200.000 Britov se je borila peščica 20.000 Burov. Njih obramba je bila obupna. Pritegnili so v borbo zadnje rezerve — tudi dvanajsetletni dečki so se udeleževali bojev — in nastala je prav gerilska vojna. Zaman so se trudili angleški poveljniki, da bi obkolili Bure in strli njih odpor. Mala četa je neprestano ogražala Angleže in strahovala vso deželjo. Lord Roberts je izdal proglas, v katerem je proglasil vsakega bojujočega Bura za vstaša in zagrozil s smrtno kaznijo. Toda Buri so se malo brigali za njegove grožnje in se borili dalje. Ko se ni posrečilo 90.000 Angležem po večmesečni borbi premagati burskega generala De Wetta, ki je razpolagal komaj s 7.000 možmi, tedaj je izdal Roberts ukaz, ki je vzbudil senzacijo v svetu: Ukazal je internirati žene in otroke vojskujočih se Burov v posebnih taboriščih. Toda tudi ta drakonična odredba ni strla ogromne energije Burov.

Položaj Burov je postajal obupen. V angleškem vnanjem ministrstvu so imeli vojaški krogi glavno besedo in tudi angleško javno mnenje je bilo proti popuščanju. Si volasi burski predsednik Paul Krüger se je odpeljal v Evropo, da bi si pridobil zavetnikov. Upal je na Viljemovo pomoč, ki se je tedaj izjavil proti Angležem, a je ostal le pri velikih besedah in pustil Bure na cedilu. Ko je odprla še portugalska vlada angleškim četam luko Baira v svoji vzhodnoafriški koloniji in jim dovolila prehod skozi svoje ozemlje, tedaj je postala borba Burov brezupna. Vdali so se v Pretoriji po dve in pol letnem junaškem odporu. — zš.

Zastrupljenja v vsakdanjem življenju

Clavna zaščita pred zastrupljenjem v gospodinjstvu leži nedvomno v tem, da vzgaja vsakdo sebe in svojo okolico k strogi pazljivosti. Ostanke neporabljenih zdravil se morajo takoj uničiti, kisline, lugi, razna čistila in močne esence naj pridejo služinčadi v roke le v taki obliki, da so takoj pripravljena za uporabo, t. j. primerno razredčene in v steklenicah, označenih čim točneje. Te vrste tekočine se ne smejo nikoli prelivati v steklenke, ki nosijo drugačne napise, tako da bi prišla, recimo, solna kislina, ki jo nepazljiva gospodinja spravi v omaro, v steklenico z napisom »kislá voda«.

Škodljive pa niso samo take snovi, ki jih splošno poznamo kot strupene, marveč tudi naše jedilno posodje in posodje za kuho lahko proizvaja strupe. Celo zobna ščetka služi često kot izvor bolezenskih kali, ker je naravnost idealno gojišče za razne bakterije. Zato bi jo bilo treba pred vsako uporabo razkužiti v slabi raztopini kalijevega hipermanganata.

Hude poškodbe očesnega tkiva lahko povzroči prah od kemičnega svinčnika, za to je bolje, ako dajemo deci le grafitne.

Vsaka gospodinja mora tudi vedeti, da vsebuje lošč lončene posode precej svinca. Ako v taki posodi kuhamo kisle jedi ali pa jih hranimo v njej dalje časa, se svinec izloča iz lošča in prehaja v hrano. Posledica tega so zastrupljenja s svincom. Zato je

Pri hlajenju jedi v loncih se često razvijajo škodljive spojine jedi s kovino

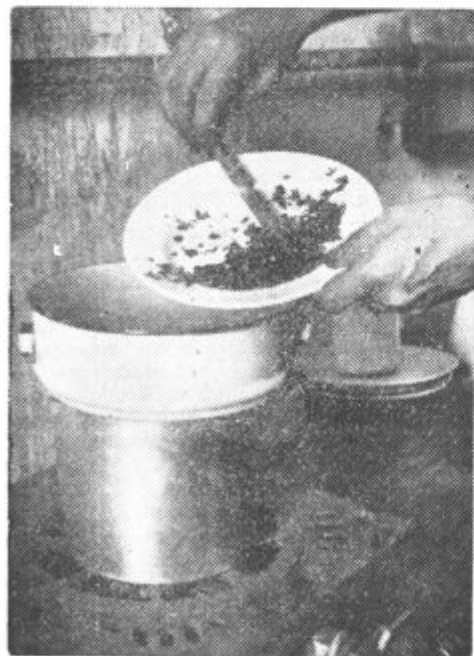
treba vsak novi lonec dobro odrgniti s peškom in vodo.

Pribor potrebuje zavoljo možnosti tvorbe rje ali zelenega volka vedno največje snažnosti. Najbolje je, ako ga po jedi takoj temeljito osnažimo;

Ogljikova kislina je med najnevarnejšimi strupi, ki jih lahko vdihavamo. To je msta, zaradi katere je svetilni plin strupen. Mesta pri štedilniku ali v napeljavi, kjer uhaja plin, je treba takoj popraviti. Puščajočo cev preizkusimo, ako jo kos za kosom držimo v redko milnico. Na odprtinah se tvorijo mehurčki, ki izdajo mesto, kjer cev pušča plin. Tudi plini, razvijajoči se pri gorenju, so iz istega vzroka škodljivi. Od njih izvira mnoge nesreče v garažah. Plini obleže zaradi svoje teže na tleh, zato ne bi smel motor v zaprtih garažah nikoli delovati.

Meso ali klobase, ki so okužene ali pokvarjene, povzročajo najnevarnejša zastrupljenja, kar jih prihaja od živil. Pa tudi običajni krompir je lahko nosilec strupa, ako ga dalje časa hranimo v zelo toplem prostoru. Pogrete užitne gobe pa so naravnost smrtno nevaren strup. Kuhane opoldne so izvrstna jed, pogreti ostanke pa povzročé najčešče smrt. Tudi v peteršilju se razvijajo strupene snovi, ako se kuha v jedi, zato ga moramo dati v jed šele neposredno, preden jo nesemo na mizo.

Takim opasnostim se ognemo le z največjo težavo. Toda že pri prvih znakih moramo takoj poklicati zdravnika. Dokler ta ne pride, damo bolniku bljuvalno in odvajalno sredstvo. Tudi pri zastrupljenju z rudninskimi solmi je treba bljuvalnega sredstva in bolnik naj pred vsem izpije čim večje količine mleka. Kadar je vzrok zastrupljenju jedki strup, je bljuvalno sredstvo neprimerno, ker so črevesne stene razjedene. V tem primeru nevtraliziramo kisline s sodo, pepelom, magnezijo ali milnico. Pri zastrupljenju z lugom se vzame razredčeni kis ali limonada. Pri zastrupljenju s plinom pa je svež zrak in umetno dihanje najvažnejše rešilno sredstvo.

Peteršilj se ne sme kuhati v vodi. Jedi se pridene šele neposredno, preden pride na mizo

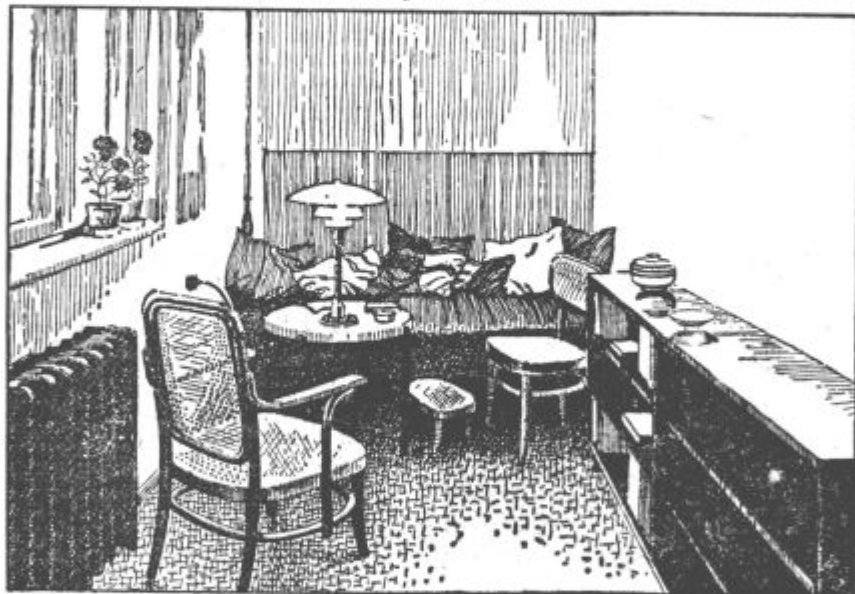
CLOVEK IN DOM

Polovična soba

Kaj neki mika moderne arhitekta, da skoraj v vsakem stanovanju projektirajo vsaj po eno sobico popolnoma nezadostnih izmer, mesto da bi ta prostor rajši porazdelili med druge prostore? Prav imajo. Vsak človek čuti včasih potrebo po samoti, potrebo zapreti vrata za seboj in ostati popolnoma nemoten s svojimi mislimi in svojim delom. Take polovične sobe so enako dobrodošle najemnikom, kakor tudi tistim, ki jih oddajajo.

Vprašanje je le, kako naj se polovična soba opremi, da bo navzlic pičlemu pro-

stroju otročka soba. Nikoli se dovolj ne poudarja praktičnost zaklopnih postelj tam, kjer je treba pridobiti prostora za otroke. Dobre zaklopne postelje niso nehi-gijenske, ker ostane med steno in prislo-njeno posteljo zmerom špranja prostora za zračenje. Pri omari za otroško sobo je treba paziti na dvoje: prvič, da je nizka in drugič, da nima ostrih robov. Mizica naj stoji tesno poleg omare, nad njo pa naj bo polica za otroške dragocenosti. Ta polica naj bo svetlo pobarvana, toda nika-kor ne belo, ker je bela barva mrtva in za otroško sobo že zdavnaj ob veljavo. Okno naj bo rajši brez zaves, le na vrhu

Kot za ležanje in čitanje v polovični sobi (žofa v vsej širini prostora)

storu prijetna. Ravnati se je treba pač po nekaterih osnovnih pravilih, ki so nujno potrebna za optično povečavo in polepšavo vseh majhnih prostorov. Največ je odvisno od sobne slikarije. Veliki vzorci so prav tako neprimerni, kakor temne barve, ker oboje napravi prostor še temnejši in tesnejši. Taka slikarija kar pritiska na človeka in je nemogoče, da bi se udobno počutil. Najboljše je, če so strop in stene svetle barve, razvedrene z nekaterimi prijaznimi drobnimi ornamentami. Prav ugodno se spremeni videz prostora, če je strop za spoznanje temnejši od sten. Modrikasto sive stene in vrata, pa citronasto ali creme rumen strop je prav prijazna kombinacija. Še nekaj stolcev za opremo, pa je urejen udoben prostorček, v katerem se bo družina najrajša zbirala,

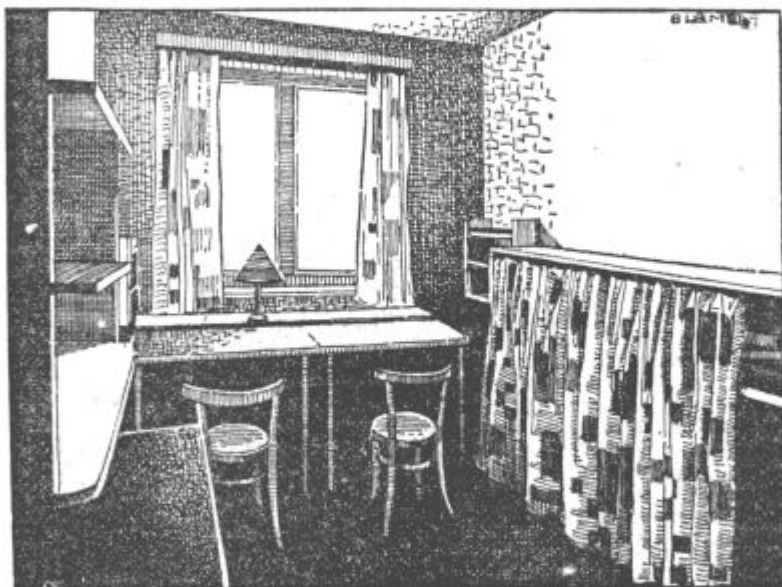
olepšano s prijaznim zavesnim nosilcem. Zastor, s katerim se lahko sobica popolnoma zatemni, seveda tudi ne sme manjkati. Za razsvetljavo naj se namesti — nikakor ne izumetničen lesteneč z liči palčkov in mušnic — marveč otroškim očem na ljubo preprosto obešena krogla iz svetlega opalnega stekla. Romantika naj se prihrani otrokom za praznike. Tla naj bodo pokrita z linolejem.

Sobica za šivanje. Čim manjša je sobica, tem srečnejša bo šivilja. Stroj, miza za hikanje in prikrojevanje, vse je bolj blizu, bolj pri roki. Igle, niti in odrezki blaga se ne morejo raztresati dje kot nekaj metrov naokrog in kmalu je prihranjeno tudi nekaj kilometrov nepotrebne dirjanja iz kota v kot, ker je vsaka reč v dosežni bližini. Šivalni stroj stoji na

najsvetlejšem mestu pred oknom, na levi ob steni je komoda z vzorci, starim in novim blagom, košarica za nogavice, lepo zbrane v sovražne si tabore, da se v nedeljo ne more pripetiti, da bi nosila sestra bratve nogavice ali narobe. Na desni stoji ob steni mizica za šivanje s historično zbirko gumbov, sukanca ter arzenalom šivank. V ozadje je pomaknjen ležalni stol pod stensko svetilko, na katerem se v odmorih pri lepi knjigi pozablja mučenštvo šivanja. Skratka, prosti rček mora biti majhen zasebni azil gospodinje.

Moževa delovna soba. Desno je po vsej širini sobe postavljena navadna miza iz gladke javorovine, na kateri ni treba prijemati vsake reči z rokavicami, ampak se lahko opravljajo na njej tudi trša dela. Na mizi ni potreben vz ren red, ampak se tolerira nekakšna širša svobo-

se da prati, toda ne konjsko rjave barve, marveč svetlo zelena, ali peščene barve, kakor se pač najbolje prilega barvi ostalih predmetov v sobi. Dalje je potrebna miza, ki naj služi hkrati za čitanje in pisanje. Prijetno bo gost občutil tudi navzočnost ležalnega stola, pa nekakšne univerzalne omare, v katero lahko pospravi tisto drobnarijo, kolikor jo nosi s seboj na potovanju. Ne sme se pozabiti na ozko ogledalo brez okvirja, pritrjeno v primerni višini, da se gostu ni treba stegovati ali kriviti, kadar hoče videti malo več od samega nosu. Za steno zadostuje krožnik, kos pristne keramike. Z različnimi svetlimi podobami pa moramo gostu kolikor moči prizanašati. Razsvetljavo daje majhna svetilka za čitanje z zelenim steklenim senčnikom in zasenčena žarnica nad ogledalom. Pod je pokrit z linolejem, po

Delovni prostor v otroški sobi (desno za zaveso zaklopne postelje)

da med orodjem, risbami, žico, lepenko, šestili in drugo navlako, kakršna se drži mešanih delavcev, ki robotajo izmenoma z glavo in z rokami. Na levi je spet po vsej širini sobe odprta knjižna polica, cino-brasto rdeče pobarvana, z nekoliko naprej štrlečim spodnjim delom, kjer je prostor za papirje in časopise. To je najpripravnější ureditev delovne sobe moža, ki mu je usoda naklonila tolikanj tolerantno ženo, da mu mimo vloge rodbinskega očeta ostaja še nekaj svobode za udejstvovanje v priljubljenem amaterstvu.

Soba za goste. Ta prostor mora imeti videz puzorno urejene opremljene sobe. Ne sme učinkovati tolikanj z eleganco in udobnostjo, kolikor z neko nevtralno rezerviranostjo. Za gosta je potrebna preprosta postelja z volneno odejo, ki

katerem morda še razvijemo preprosto preprogo. Za okno so najprimernejše diskretno zelene volnene zaveso.

Nešteto je inaič, kako se da izkoristiti polovična soba. Kjer stanovanje ni pretesno se morda porabi za nekakšno univerzalno omaro, v kateri se lahko odlagajo zlasti sezonski predmeti, obleka in drugo, ali pa za zasilno jedilnico. — I. D.

FOTO AMATER

Kamera brez leče v šolskih fotografskih tečajih

Delo v šolskih fotografskih skupinah bo imelo svojevrsten čar za vse udeležence, če bo vsak tečajnik sodeloval z lastnim fotografskim aparatom. Pri tem ne mislim na to, da bi si moral kupiti eno izmed preprostih in cenениh fotografskih kamer, kakršne izdeluje fotografska industrija na pretok, temveč naj si izdelata samo svojo kamero, ki ga bo stala morda nekoliko dinarjev in mu bo vendarle za začetek pripravila veliko veselja in volje do dela. Nič ni bolj preprosto nego to.

V leseno škatlo z dolžino 15 cm, s sprednjo in zadnjo steno v velikosti običajne kasete za ploščice v formatu 6,5 × 9 cm, izvrstajte v sredini sprednje stene pol centimetra ali manj široko okroglo luknjo. Nad to luknjo pritrđite zunaj tako, da se da z lahkoto sneti, nekaj večjo, zelo tenko bakreno, medeno ali črno kartonasto ploščico. V ploščico vbodite z normirano šivanko z debelino pol milimetra gladko luknjico. Zadnjo steno škatle ste odstranili, namestu nje ste pribili ob obeh stranskih in ob spodnjem vogalu lesene robnike tako, da tvorijo z vogali utor, v katerega lahko vtaknete kaseto s fotografsko ploščico. Kaseta torej nadomestuje zadnjo steno. Čez gornji rob kasete sega premakljiv kaveljček, tako da se kasetna ne zgane, kadar potegneta pokrov iz nje. Škatlo prebarvate znotraj motno črno, zunaj pritrđite nanjo eventualno še dve vijaki matici, da jo privijete za počezne ali pokončne posnetke na stojalo — in fotografski aparat je gotov. Paziti morate na to, da ne vhaaja vanj pri snemanju svetloba skozi nobeno drugo odprtino razen skozi luknjico v sprednji ploščici!

S to kamero, ki predstavlja najpreprostejši, a na svoj način zelo dober tip fotografske kamere, bo deca pod učiteljevim vodstvom izgotovila lahko zelo mične posnetke mirnih predmetov, arhitektur, pokrajin, in ugodnih svetlobnih prilikah celo portretne študije. Mere škatle in odprtini, ki nadomestuje lečo, sem izračunal tako, da traja osvetlitev v sončnih dneh na prostem in pri uporabi zelo občutljivega materiala (23 stopinj Scheinerja) 2 do 20 sekund, v sobi in v sivem vremenu 1 do 2 minuti. Točno osvetlitev določite tako, da vzamete 60-kratni čas tega, ki vam ga pokaže navaden svetlomer za kamero na lečo v istih svetlobnih prilikah pri zaslonki 25 in za ploščo iste občutljivosti. Če hočete izdelati kamero za format 9 × 12 cm, tedaj naj znaša dolžina škatle 12,5 cm, širina in višina pa naj bo prirojena po kaseti v tem formatu. Odprtina v sprednji steni oz. v ploščici na njej kakor prej.

Osvetlitev traja pod istimi pogoji kakor prej 100-krat več nego za kamero z lečo pri zaslonki 25. Izrez motiva na ploščici ugotovite tako, da snamete ploščico z odprtine. V utor zadaj pa vtaknete namestu kasete vizirno steklo ali medlico, na kateri se predmet, ki ga hočete slikati, pokaže v razblinjenih konturah a vendar tako, da lahko vidite, kako velik se bo potem z ostrejšimi konturami zarisal na ploščici. Seveda si morate pri gledanju na medlico zasenčiti glavo s kosom črnega blaga.

Popolne ostrine s kamero na luknjo zaradi nekaj fizikalnih posebnosti ne dobimo nikoli, zato pa kažejo slike neko posebno sončnost in očarljivo mehko, ki jo skuša fotoamater umetnik s popolnejšo kamero doseči šestokrat na mnogo bolj komplicirane načine. In ne zmerom z uspehom.

K. Kocjančič

Moderna higiena ob Kongu

Videti je, da črnemu malčku v kopalni kadi nič posebno ne prija pridobitve moderne higiene. Ni mu zameriti, ker je doma ob Kongu. Belgijski Kongo je najbogatejše afriško ozemlje. Tamkaj se pri-

dobiva radij, kavčuk in slonovina. Posebno mnogo se je govorilo o tem delu črne celine pred nekaj leti v zvezi z nevzdržnim položajem domačinov zaradi malomarnega postopanja oblastev. Pritožbe so zalegle in takoj so se pričele restavrirati nekdanje zdrave prilike. Zdaj si prizadevajo vlada in zasebniki s široko zasnovanimi dobrodelnimi ustanovami olajšati življenje črncev, ki tod silno trpe zaradi smrtonosnega podnebnja. Znamka spada v serijo iz leta 1930, ki so bile izdane v propagando civilizatoričnega dela v Belgijski Vzhodni Afriki in v mejnih delih osrednjega Konga. Na tej seriji so slike operacijske sobe, bolnice, šolske sobe, postaje za prvo pomoč pri nezgodah in drugih zavodov, namenjenih dvigu zdravstvenih in kulturnih prilik domačinov.

TRIMINUTE POTOVANJA

Bretanja in Bretonci

Kdor si je že privoščil potovanje iz Pariza v dolino gradov ob Loiri pa se mu zdi, da se še ni dovolj nagledal pristnih francoskih pokrajin in pristnega francoskega ljudstva, naj se popelje naprej v Bretanjo. Pot ga povede skozi Nantes in Tours, ki sta dve najvažnejši mesti te dežele. Nantes je prav za prav že močno kozmopolitsko mesto s precej cvetočo industrijo in trgovino in dasi ima prav lepo staro katedralo

in nekaj lepih ulic v nepokvarjenem prvotnem slogu, vendar ne more veljati za pristno tvorbo svojega zaledja.

Sele izven mest se pokaže Bretanja v vsej svoji neizčrpnosti in privlačnosti, kar je menda še dediščina njene slavne preteklosti. Res je vredno enkrat se popeljati tjakaj in se spoznati s preprostim ljudstvom, z njegovo staromodno pieteto, svojevrstno nošnjo in še bolj svojevrstnimi običaji. Tu dobiš vtisk, da je Bretanja res najbolj samonikla francoska dežela.

Bretonske obale so veličastne: Bele peščine se skrivajo med razdrapanim pečevjem, zadaj se pa razprostirajo močvirja kilometre daleč v notranjost. Med zelenjem se stiskajo pohlevne hišice in polja so preprežena z nitmi srebrnih rek in potokov, ki jim dajejo številni vodopadi še prav poseben čar.

Kdo še ni čul o romantičnih ribiških pristaniščih Bretanje in o bretonskih ribičih ter njihovih tipičnih praznikih in proslavah, ki so nekatere tako stare, da je njih izvor in pomen zakrit z gosto koprano stoletij?

Od izliva reke Loire do zaliva pri Brestu je obala močno razčlenjena in ob njej leži

vrsta slovitih kopalšč, med katerimi je posebno znano La Baule, zbirališče visoke francoske in angleške družbe, ki je skromnejše ljudi že skoraj popolnoma izrinila v sosednji Le Pouliguen.

Na desnem bregu Loire leži Saint Nazaire, mesto velikih ladjedelnic in izhodišče francoske plovbe v Zapadno Indijo. Iz tega pristanišča so lepe vožnje z motornimi čolni v idilične okoliške kraje, kjer se spet kaže in živi prava Bretanja. Tu si lahko ogledaš eno najslavnejših mest tipično bretonskega značaja: Quimper, s čudovito lepo katedralo iz 13. stoletja. Kako krčevito se drže Bretonci tradicije, se ti tukaj najlepše pokaže ob vsakoletnem romanju, ki je nekakšno pol versko pol posvetno slavlje, na katerem pokaže bretonsko ljudstvo vse, kar je in kar ima.

V bližini Quimperja je mestece Pont l' Abe, katerega prebivalci so ligadi, neko popolnoma samostojno pleme. Po deželi so povsod raztresene stare, z mahom porastle razvaline cerkva in gradov, ki se jim še zdaj pozna nekdanja lepota. Narodoslovci in starinoslovci se radi vozijo v Carnac v južni Bretanji. Nekako deset milj od tega kraja pri Lacmariaquer se vidi vrsta velkanskih neobdelanih kamnov, skoraj 3000 bo vseh skupaj, ki so svedoki deloma še temne preteklosti te dežele.

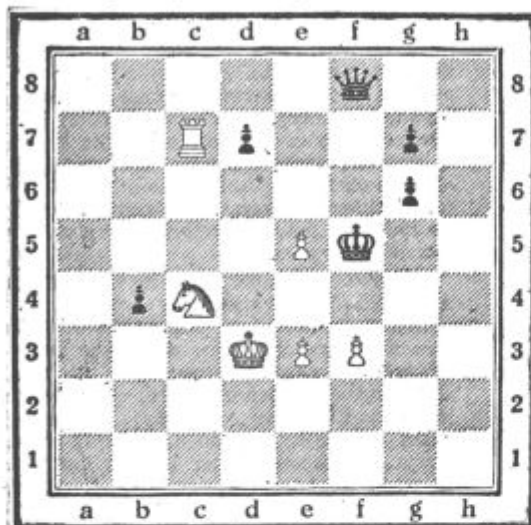

»Filozof«
(Schneider, izroba)

SAH

Problem 27

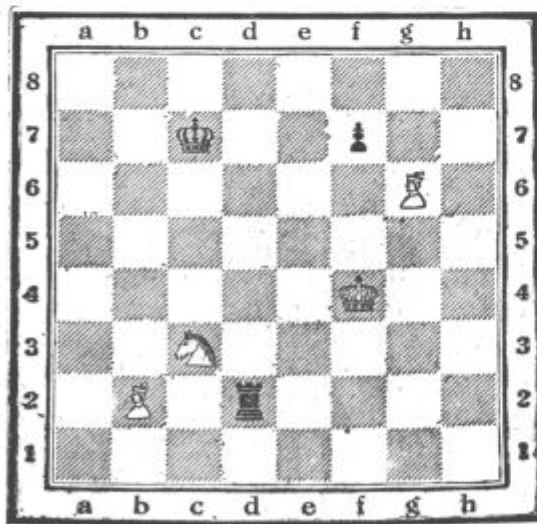
L. Kajev (Šahmat)

Beli na potezi dobi.

Problem 28

D. Petrov

Beli na potezi dobi

Rešitev problema 26

1. a6—a7, Lh3×f5+, 2. Kb1—b2, Sd5—b6, 3. g6—g7, Lf5—e6 (a), 4. Se5—d7!, Sb6—a8, 5. Sd7—c5+, K. be1., 6. S×L in dobi. 3... Lf5—h7, 4. Se5—d7!, Sb6—a8, 5. Sd7—f6 in dobi. Beli mora zaradi močne ogrožene pozicije svojega kralja igrati zelo točno, sicer se rešitev ponesreči. N. pr.: 1.

Kb2?, Sd1!, 2. d7, Lg2!, 3. g7, Sd1+, 4. Kc1, b2+, 5. Kd2, b1—D, 6. g8D, Db2+, 7. K×S, Dd4+, 8. Ke2, D:S+, 9. Kf2, Ld5 itd. Ali: 1. g7?, Ka3!, 2. g8—D, L×f5+, 3. Kc1, b2+, 4. Kd2, b1D, 5. D×d5, Da2+, 6. D×D, K× 7. Ke3, Lc8.

V zadnji številki je nad šahovnico pomočoma izostal napis: Problem 26.

KARIKATURA

(KARIKATURA)

V razoroženem mestu — Ženevi
(»Notenkraker«)

Znanstvena petletka

Ruska akademija znanosti je sprejela v načrt za prihodnjo petletko znanstvenega dela tudi organizacijo 1800 znanstvenih ekspedicij, ki bi se jih udeležilo v celoti 6000 znanstvenikov in pomožnih spremljevalcev, za kar bi bil potreben kapital 106 milijonov rubljev. (V prvi petletki so bile samo 403 znanstvene odprave). Projektirane ekspedicije se razdele po naslednjih znanstvenih področjih: Geologija 513, geografija 170, topografija 52, hidrologija 166, kemija 87, agronomija 324, gozdarstvo in gozdarska kemija 105, zoologija, živinoreja in parazitologija 160, meteorologija 35, ekonomska antropologija 145, razno 43.

ANEKDOTE

Igralec Klöpfer je pri vaji. Ravnateljstva žena sedi v prostoru za občinstvo in meni: »Tako ne gre, gospod Klöpfer, čujem vsako besedo šepetalke.«

Nato Klöpfer: »Saj si lahko pomagata. Ali si zamašite ušesa ali pa odidete!«

temveč v pričakovanju, da jo potrdite v njenem mnenju.

Kadar se ženska zateče k logiki, takrat se čuvajte! To je znak bližajoče se nevihte.

Ženske imajo dva jezika. Enega slišimo navadno pred poroko, drugega pa pozneje. Enako je pri modistki. Ton, s katerim govori s svojimi odjemalkami, je čisto drugačen, kadar govori s svojo prodajalko.

Kadar se moški razjezi, skuša razbremeniti svoj žolč s sočnimi kletvicami. Nasprotno pa si ženska v takem primeru izposodi svoje služabnike.

Ce vam hoče moški kaj neprijetnega povedati, stori to takoj, ko vas nagovori, ženska vas preseneti ob slovesu.

Žensko prepričati je nemogoče.

Ženske so podobne bisernim školjkam. Razrušite dvajsetkrat, kar so zgradile, zmerom bodo začele znova. V tem oziru so podobne potrpežljivim pajkom.

Pred najbolj preprosto žensko, ki je trdno odločna, doseči svoj smoter, mora kloniti najboljši diplomat.

Ženska je kakor kameleon: svoje barve sprejema od moškega, ki ga ljubi.

Ce ženska ljubi, je vse prav, kar ji stori moški. Ce ga pa mrzi, ji ne ustreže nikoli.

Moški ljubi zasledovanje, ženska pa zavzetje. Zato je pridobljena posest moškemu le postranska in minljiva zabava, za žensko pa najvišje in trajno zadovoljstvo.

Ženske se v jezi zadovolje z šivankinim ubodljajem, mož pa udari s pestjo ali mečem.

Ce skrbi ženska za interese moškega, ta lahko mirno spi. Ce pa zaide pod njeno kuratelo druga ženska, mora ta vedno bedeti na eno oko.

Na Angleškem obstojajo še zmerom ženitve z »ugrabljenjem«, kar pa prakticirajo le ženske. Ubogi angleški fant si mi-

sli, da je on poročil dekle, v resnici pa je ona njega vzela.

Zato uporabljaj Angležinja vse svoje sile, da ujame moža, Francozinja pa, da si ga obdrži.

Leibniz je rekel: »Med tem ko je Bog mislil, se je svet ustvarjal.« Lahko bi se reklo tudi, da se Francija ustvarja med tem, ko Francozinja misli.

Francozinja zna čudovito kombinirati ljubkost mladosti in izkušnje starosti. Ona koleba večno med frivolnostjo in zdravim razumom, ne da bi kdaj izgubila ravnotežja. Njej ni nič nemogočega. Le čednost molčanja ji je, kot se zdi, vendarle nedosegljiva.

Angležinja se lahko kosa s katerokoli žensko na svetu. Ona ima več smisla za enakost kot Francozinja, je manj sentimentalna kakor Avstrijka, ni tako težka kakor Holandka, je manj naivna kakor Nemka, manj ljubosumna kakor Italijanka, manj resnoba kakor španka, manj melanholična kakor so ženske iz skandinavskih dežel in manj egoistična kakor Američanke. Njena aktivnost pa obstoja zlasti v tem, da je absolutna gospodarica svojih čustev in da tega tudi nič ne skriva. Poseduje v veliki meri takt in razsodnost Francozinje, dražest in milino Avstrijke, hladnost in vdanost Nemke, ima mnogo zdravega razuma kakor Holandke, je naravna kakor Italijanka, ima dostojanstvenost španke in živahnost Američanke.

Ta preprosta razmišljanja, ki se tičejo žensk najrazličnejših starosti, so dobila čudovito neenak odmev. Najstarejše so jih sprejele hladno, skoraj ledeno. Dame, ki se bližajo četrtemu križu, so jih že bolj tople sprejele, dasi nekoliko rezervirano. Najmlajše pa so jih ocenile v celoti zelo ugodno, tu pa tam celo z velikim navdušenjem. — Prev. Ig. Bobič.

Z razstave, ki jo je organiziral o priliki stoletnice karikature sindikat za umetniški tisk v Parizu. Karikatura prikazuje prometne težave v Parizu (ok. 1800.)

HUMOR

»Ali ne pogrešate kopalnice v stanovanju?«

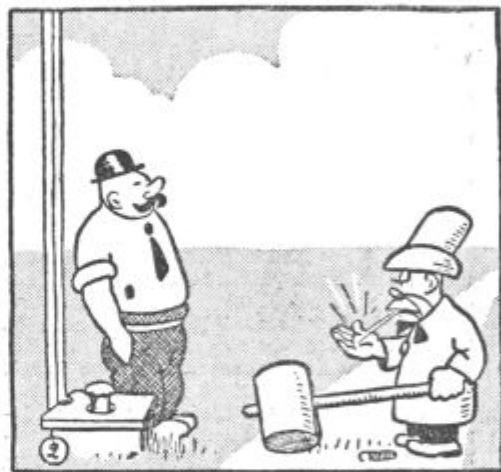
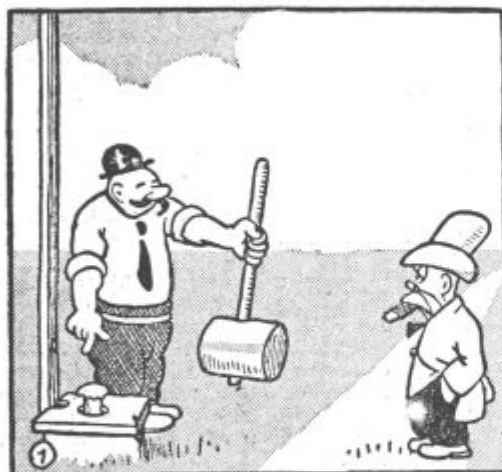
»Nikakor, saj grem vsako leto na morje!«
(»Everybody Weekly«)

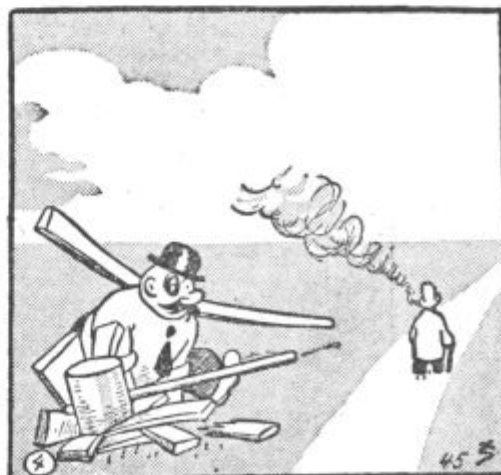
»No, gospod glavni, žal mi je, da nisem prišel sem že pred osmimi dnevi.«

»To je lepo, gospod!«

»Ne tako! Da sem bil prišel, bi jedel vsaj svežo ribo!«
(»Everybody Weekly«)

COPYRIGHT R. I. B. BOX 6. COPENHAGEN

Adamsonova moč